20
1

Philatelica

Philatelica 2020/1

Tartalom:

Czirók Dénes FRPSL:

A távirati postautalványok bevezetése és azok típusai 1868-1900 1.

Dr. Nagy Ferenc:

Filatéliai különlegességek a háború végén 1944-45 – első rész 24.

Hírek 40.

Szerkesztő: Szücs Károly, a Mafitt titkára
Fordító: dr. Homonnay Géza, a Mafitt elnöke és Kőhalmi Csaba

Tanácsadás és lektorálás: Mervyn Benford, a Hungarian Philatelic Society in Great Britain tagja
Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke

A TÁVIRATI POSTAUTALVÁNYOK BEVEZETÉSE ÉS AZOK TÍPUSAI 1868-1900

CZIRÓK DÉNES FRPSL (ZALAEGERSZEG)

A Philatelica 2018/1 számában részletes tanulmány jelent meg az első (kék színű) postautalványokról és azok típusairól. Jelen tanulmány annak szerves folytatása.

1. IRODALMI ELŐZMÉNYEK

Az előző anyagot is az irodalmi előzmények átnézésével kezdtem, gondoltam ehhez a témához is bőséges forrásokat fogok találni neves elődeink munkáiban. Míg az 1867-es kiadásnál a díjjegy nélküli postautalványokat a Monográfia III. kötete 10 oldalon részletesen bemutatja („értékcikkpótló előttesek" megnevezéssel), addig a távirati postautalványok bevezetéséről és azok típusairól egyetlen egy szót sem találtam. Ugyanez a helyzet az 1871-es kiadás esetében is.

Körbenéztem a sokrétű külföldi szakirodalomban (az angol, az amerikai és a német munkaközösségek írásaiban) is, ez a téma ott is eléggé szegényes. Így nem maradt más hátra, mint az eredeti rendeleteket és a filatéliai forrásokat tanulmányozni.

2. POSTATÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK

Mint az előzőekben már írtam, a postautalványon történő pénzküldést az osztrák postaigazgatás már 1850. október 1-től bevezette, de az annyira körülményes volt, hogy széleskörűen nem terjedt el.

Az igazi áttörést a postautalványozás terén az 1867. február 13-án megjelent és 1867. január 21-én aláírt és 1867. március 15-től hatályos és a kocsipostára vonatkozó új császári rendelet teremtette meg.

Verordnungen
für die
Oesterreichischen Post-Aemter.

№ 5. Redigirt im Handels-Ministerium. Mittwoch, den 13. Februar 1867.

Inhalt: Kaiserliche Verordnung vom 21. Jänner 1867, wegen Ermäßigung der inländischen Fahrpost-Gebühren. — Verordnung des Ministers für Handel und Volkswirthschaft vom 31. Jänner 1867, betreffend den Vollzug der kaiserl. Verordnung vom 21. Jänner 1867 wegen Ermäßigung der inländischen Fahrpost-Gebühren.

Kaiserliche Verordnung vom 21. Jänner 1867,
wegen Ermäßigung der inländischen Fahrpost-Gebühren.
Giltig für das ganze Reich.

1.ábra. Az 1867. február 13-án megjelent és 1867. március 15-én hatályba lépő császári rendelet az új kocsiposta díjszabásról

Ennek a rendeletnek a 13-dik pontja foglalkozik eléggé szűkszavúan a postautalványozás reformjáról.

13. Für Geldanweisungen bis zum Betrage von 25 fl. öst. Währ., welche künftighin von und nach allen Postämtern des Inlandes ausgestellt werden können, ist eine gleichmäßige Gebühr von 10 Neukreuzern zu entrichten.

14. Die Provision für Nachnahmen im internen Verkehre ist bis zu einem Nachnahmebetrage von 50 fl. öst. Währ. mit 3 Neukreuzern, bei höheren Nachnahmen aber für den Mehrbetrag über 50 fl. öst. Währ. mit 2 Neukreuzern für je 5 fl. öst. Währ. oder den Theilbetrag hievon zu berechnen.

Der geringste Betrag der Provision wird mit 6 Neukreuzern festgesetzt.

15. Diese neuen Bestimmungen haben mit 15. März l. J. in Wirksamkeit zu treten.

16. Die künftige Regulirung der Nebengebühren und die weitere allgemeine Ausdehnung des Institutes der Geldanweisungen und Postnachnahmen, sowie die Feststellung der Bedingungen, unter welchen bei einzelnen größeren Postämtern Geldanweisungen in höheren Beträgen als 25 fl. öst. Währ. vermittelt werden können, überlasse Ich Meinem Handelsminister.

Wien, den 21. Jänner 1867.

Franz Joseph m. p.

2.ábra. Az 1867. február 13-án megjelent és 1867. március 15-től hatályba lépő császári rendelet postautalványra vonatkozó része

Azt írja: „*A 25 Ft osztrák értékű postautalványokra, melyek a jövőben minden belföldi postahivatalnál felvehetők, egy egységes 10 újkarcárnyi díj szedendő be*.”

Még szerencse, hogy a rendelet végén (16. pont) odaíratta a császár, hogy „… *a jövőbeni szabályozást átengedem a kereskedelmi miniszteremnek”*.

A kereskedelmi miniszter élt is ezzel a jogával és az 1867. január 31-én kiadott 1430-150 sorszámú részletes rendeletében közel 3 oldalon foglalkozott a postautalványozás rendjével. Persze érezte, hogy ez sem lesz még elegendő, így a rendelet végére odaírta, hogy „*További instrukciók, különösen a postautalványozás gyakorlatát illetőn még következnek*”.

13. Die Postämter werden angewiesen, sich vorläufig mit den Bestimmungen der kaiserlichen Verordnung, dann der Verordnung des Handelsministers genauestens bekannt zu machen.

Die nähere Instruction, insbesondere hinsichtlich des Verfahrens bei Postanweisungen wird folgen.

Wien, den 31. Jänner 1867.

3.ábra. Az 1867. január 31-i kereskedelmi miniszteri rendelet utolsó paragrafusa

1867. február 26-án aztán megjelent egy több mint 20 oldalas rendeletet, amelyet nemrég sikerült a Postamúzeum Könyvtárában megtalálni. Ebben már minden részletre kiterjedően szabályozva van a postautalványok feladása és átvétele körüli teendők.

Unterricht

über das Verfahren mit Postanweisungen.

A.

Allgemeine Bestimmungen.

§. 1.

Vom 15. März 1867 ab können an allen Orten des Inlandes, an welchen Postämter oder Postexpeditionen bestehen, sowie bei der k. k. österreichischen Postexpedition in Belgrad Geldbeträge bis einschließlich 25 fl. österr. Währ. zur Zahlung an allen anderen österreichischen Postorten angewiesen werden.

An Orten, an welchen neben dem Hauptpostamte noch Filialpostämter (Bahnhof-Postämter, Stadtpost-Expeditionen) bestehen, hat in der Regel die Einzahlung solcher Geldbeträge, sowie deren Auszahlung nur beim Hauptpostamte stattzufinden.

Eine Ausnahme tritt vorläufig nur bei Wien ein, wo die Ein- und Auszahlung auch bei den innerhalb der Linien Wiens befindlichen Filialämtern, nämlich: bei dem Postamte Alservorstadt, Josephstadt, Neubau, Mariahilf, Wieden, dann bei den Postämtern am West- und Südbahnhofe geschehen kann.

4.ábra. Az 1867. február 26-án megjelent és 1867. március 15-től hatályba lépő 20 oldalas rendelet első oldala a postautalványozás bevezetésének részleteiről

Ez a rendelet még az osztrák postaigazgatás ideje alatt jelent meg, így elvileg még az 1864-es (kétfejű sasos kiadás) kiadású bélyegekkel is lehetne postautalványt találni, de ez idáig magyar felhasználásút még nem találtunk. (Az első ismert példány 1868. március 19-i dátummal szerepel – ld. az előző tanulmányt). (A többi osztrák tartomány területéről sem ismerünk postautalványt 1864-es kiadású bélyeggel, sőt az első ismert postautalvány későbbi dátumú, mint az előbb említett magyar felhasználású.)

Az osztrák és a magyar postaigazgatás 1868. január 1-től közösen felemelte a korábbi 25 Ft-os utalható összeghatárt 50 Ft-ra, emiatt a magyar szervezet 1867. december 19-én kiadott egy rendeletet (PRT 20/1867.december 28.), amelyben kihirdették az összeghatár felemelését. A feladás díja nem változott, ugyanúgy 10 Krajcár maradt, mint a 25 Ft esetében volt.

A rendeletek hatására a teljes monarchiában széleskörűen elterjedt a postautalványok használata, de nyilván azok lassúsága gátolta a gyorsan fejlődő ipar és kereskedelem igényeit, emiatt a független magyar postaigazgatás (egyeztetve a császári Kereskedelmi Minisztériummal) 1868. május 20-tól bevezette a távirati pénzutalványok feladását is.

3. AZ 1868. ÁPRILIS 20-I RENDELET

RENDELVENYEK

A

MAGYAR POSTA-HIVATALOK SZÁMÁRA.

Közrebocsátja a kereskedelmi ministerium.

11. sz. Pest, april 25-én 1868.

Tartalom.

A távirda közvetitésével eszközlött pénzutalványozások. — Az Ó-Szinezeki postahivatal felhatalmaztatása az 50 forint összeget meghaladó postautalványok elfogadására és kifizetésére. — A kőolaj-nemü küldemények postai szállitásának megtiltása. — Uj postaintézetek. — Változások. — Személyesztek. — Pályázatok.

Inhalt.

Vermittlung von Geldanweisungen im telegraphischen Wege. — Ermächtigung des k. ung. Postamtes zu Alt-(Civil)-Siszek zum Geldanweisungsgeschäfte über 50 fl. — Verbot der Beförderung von Steinöhlsendungen mittelst der Post. — Neue Postanstalten. — Veränderungen. — Personalnachrichten. — Concurse.

A távirda közvetitésével eszközlött pénzutalványozások.

Vermittlung von Geldanweisungen im telegraphischen Wege.

5083/1426.

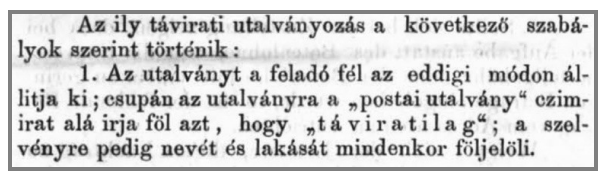
A os. kir. kereskedelmi ministeriummal létrejött egyezmény alapján f. évi május 20-tól kezdve a belföldi forgalomnál a postai utalványozás végett befizetett összetek kifizetésére a rendeltetési hely postahivatala — ha a feladó ugy kivánja — táviratilag is utasitatni fog; ha t. i. a feladási és rendeltetési hely közt távirdai összeköttetés létezik, s az utalványozandó összet az ötszáz o. é. forintot meg nem haladja.

In Folge einer Vereinbarung mit dem k. k. Handelsministerium werden vom 20. Mai l. J. ab, im internen Verkehre die auf Postanweisungen eingezahlten Beträge über Verlangen des Absenders auf telegrafischem Wege bei der Postanstalt des Bestimmungsortes zur Auszahlung angewiesen, wenn zwischen der Postanstalt des Aufgabsortes und jener des Bestimmungsortes eine Staatstelegrafenverbindung besteht und der Betrag der Anweisung fünfhundert Gulden ö. W. nicht überschreitet.

5.ábra. Az 1868. április 25-én megjelent és 1868. május 20-tól hatályba lépő rendelet első oldala a távirati postautalványozás bevezetéséről

Az 1868. április 20-ra (PRT 11/1868. április 25.) datált rendelet egy korszakalkotó újítást vezetett be, mivel 1868. május 20-tól lehetőség volt már a pénzutalványokat táviratilag is feladni. A 9-oldalas rendelet részletesen kitért a tudnivalókra.

Mivel a megjelenés napján távirati postautalvány űrlap nem volt a postákon, csak a normál postautalványokhoz, így a legfontosabb szabály (1. pont) az volt, hogy ugyanúgy kell kitölteni a távirati postautalványt is, mint a normál postautalványt, csupán a fejlécre oda kell írni a „táviratilag" szót.

Az ily távirati utalványozás a következő szabályok szerint történik:

1. Az utalványt a feladó fél az eddigi módon állitja ki; csupán az utalványra a „postai utalvány" czimirat alá irja föl azt, hogy „t á v i r a t i l a g"; a szelvényre pedig nevét és lakását mindenkor följelöli.

6.ábra. A rendelet első pontja rendelkezett arról, hogy a normál utalványra felül fel kell írni a „táviratilag" szót

Ezt az utasítást a feladók, hol magyarul, hol németül hajtották végre.

7.ábra. A „Táviratilag" jelölés magyarul a postautalvány fejlécében

8.ábra. A „per Telegram" jelölés németül a postautalvány fejlécében

A rendelet természetesen szabályozta a távirati postautalványokért fizetendő díjat is, amely két részből állt: egyrészt a normál postautalvány díjából, másrészt egy külön díjból. A külön díj három részből állt: továbbítási díjból, táviratozási díjból és kézbesítési díjból.

3. A távirati utalványozásokért a közönséges, leveljegyek által, az 50 ftot meghaladó utalványoknál pedig készpénzben fedezendő utalványozási illetéken kivül, a feladáskor a következő illetékek fizetendők:

a) 10 ujkrajczár illeték a távirat elküldéséért a feladás helyén levő postahivataltól a távirdai állomásig, de csak akkor, ha a távirda nem a postaépületben van elhelyezve.

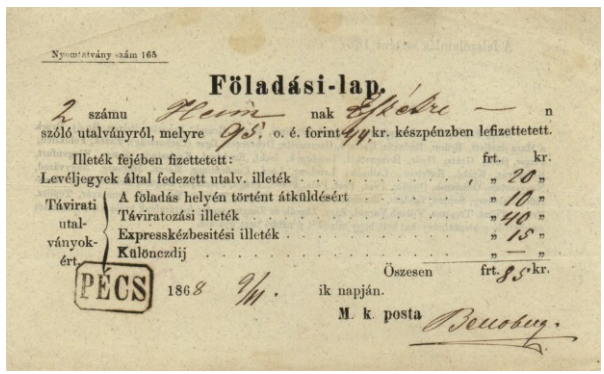
b) A feladási helytől a rendeltetési helyig táviratozott sürgöny illetéke, és pedig a 200 fton felül 500 fttig terjedő összetektől az ajánlatozott táviratok illetéke, vagy is még egyszer anyi, menyi a közönséges táviratért fizettetik.

15 ujkr kézbesitési dij, ha az utalvány a leadó postahivatal (postapénztár) székhelyén kézbesitetett; vagy 50 ujkr küldönczdij egy-egy mérföld vagy egy mérföldön alóli távolság után, ha a czimzett a postahivatal székhelyén kivül lakik.

9.ábra. A fizetendő díjakról

A továbbítási díj 10 kr volt, de csak akkor, ha a távírda állomás nem a postahivatal épületében volt, ami abban az időben eléggé gyakori volt még, mivel a távírdák főleg a vasúti állomásokon voltak. A táviratozási díjra külön szabályok vonatkoztak, 200 Ft-on felül pedig dupla összeg volt. A kézbesítési díj hasonló volt az expressz díjhoz, a postahivatal székhelyén 15 kr, míg azon kívül mérföldenként 50 kr volt.

Ezeket a díjakat sosem írták fel a postautalványi nyomtatványokra, viszont a teljes távirati postautalványok díjai jól követhetőek a föladó vényeken, amelyek ebből az időszakból eléggé ritkák.

Nyomtatvány szám 165

Föladási-lap.

2 számu Heim nak Eszékre — n

szóló utalványról, melyre 95, o. é. forint 44 kr. készpénzben lefizettetett.

Illeték fejében fizettetett:	frt.	kr.
Levéljegyek által fedezett utalv. illeték	„	20 „
Távirati utalványokért: A föladás helyén történt átküldésért	„	10 „
Táviratozási illeték	„	40 „
Expresskézbesitési illeték	„	15 „
Különczdij	„	— „
Összesen	frt.	85 kr.

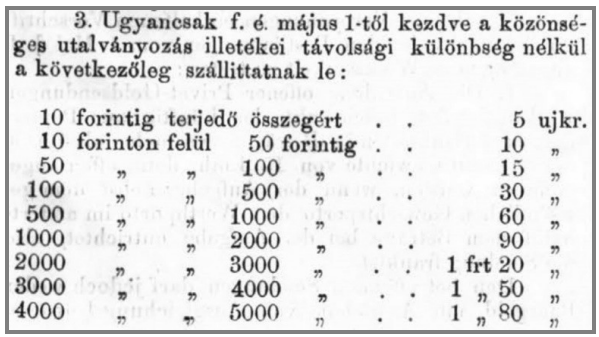
PÉCS 1868 9/11. ik napján.

M. k. posta Bellovay.

10.ábra. 1868.11.9-án Pécsről Eszékre feladott 95 Ft 44 kr összegű távirati postautalvány díjai: 20 kr normál postautalvány díja, 10 kr továbbítási díj, 40 kr a táviratozási díj és 15 kr a kézbesítési díj, összesen 85 kr.

4. AZ 1870. ÁPRILIS 15-I RENDELET

Úgy látszik az utalványozási üzlet hamar népszerű lett, így 1870. május 1-től kezdődően (PRT 6/1870.04.15.) újabb rendelet jelent meg, amelyben felemelték a korábbi 50 Ft összeget most már 100 Ft-ra és új díjszabást vezettek be.

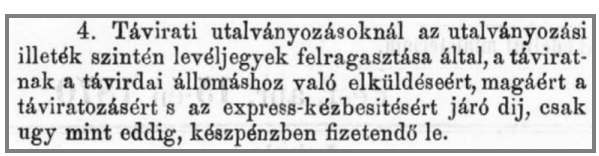
3. Ugyancsak f. é. május 1-től kezdve a közönséges utalványozás illetékei távolsági különbség nélkül a következőleg szállittatnak le:

10	forintig terjedő összegért					5	ujkr.
10	forinton felül	50	forintig			10	„
50	„ „	100	„			15	„
100	„ „	500	„			30	„
500	„ „	1000	„			60	„
1000	„ „	2000	„			90	„
2000	„ „	3000	„		1 frt	20	„
3000	„ „	4000	„		1 „	50	„
4000	„ „	5000	„		1 „	80	„

11.ábra. Az 1870. május 1-től érvényes rendelet az új utalvány díjakkal

Értelemszerűen a 100 Ft-on felüli összegeket csak a kiemelt postahivatalokból lehetett továbbra is feladni 1000 Ft értékig, azon felül pedig csak a kiemelt helyekről Bécsbe, illetve Pestre lehetett 5000 Ft-ig pénzt feladni. Táviratilag csak maximum 500 Ft-nyi összeget lehetett küldeni.

A rendeletben ismét kihangsúlyozták a külön fizetendő díjakat, amelyeket továbbra sem bélyeggel, hanem készpénzzel kellett leróni.

4. Táviratí utalványozásoknál az utalványozási illeték szintén levéljegyek felragasztása által, a táviratnak a távirdai állomáshoz való elküldéseért, magáért a táviratozásért s az express-kézbesitésért járó dij, csak ugy mint eddig, készpénzben fizetendő le.

12.ábra. A fizetendő külön díjakról

5. A TÁVIRATI POSTAUTALVÁNY NYOMTATVÁNYOK „ELŐFUTÁRAI”

Tehát a távirati postautalványozás 1868. május 20-i bevezetésekor nem voltak még önálló távirati postautalvány nyomtatványok, azok csak később (1872. szeptember 1-én) kerültek bevezetésre. A legelső távirati postautalványt jelenleg 1871.01.01-i dátummal ismerjük, azaz 1868-1869-1870-ből jelenleg még nem ismerünk távirati postautalványt. 1871. január 1. után Magyarország területén (ekkor már Horvátország postai irányítása is ismét magyar volt) leggyakrabban négyféle postautalvány nyomtatvány fordult elő (ismert még ezen kívül egy-egy más típus is, de azokból csak az ismert egy-egy példány létezik és azok sem táviratiak):

- kék színű magyar nyelvű postautalvány nyomtatvány (többféle altípussal)
- kék színű német nyelvű postautalvány nyomtatvány (többféle altípussal)
- sárga színű német nyelvű postautalvány nyomtatvány
- sárga színű német nyelvű díjjegyes postautalvány nyomtatvány

Ez a négy féle postautalvány nyomtatvány 1871 februárjában kiegészült az ötödik típussal, a zöld színű postautalványokkal, amelyekből a legelső ismert példány 1871. február 24-i és ebből a típusból az első távirati postautalvány pedig március 31-i.

Ezekből a nyomtatványokból a távirati postautalványok meglehetősen ritkák, amely bizonyítására álljanak az alábbi számok:

- kék színű magyar nyelvű postautalvány: jelenleg ismerünk 111 db-ot, amiből 5 db távirati;
- kék színű német nyelvű postautalvány: jelenleg ismerünk 94 db-ot, amiből 1 db távirati;
- sárga színű német nyelvű postautalvány: jelenleg ismerünk 39 db-ot, amiből 1 db távirati;
- sárga színű díjjegyes postautalvány: jelenleg ismerünk 55 db-ot, amiből 5 db távirati;

- zöld színű postautalványok: jelenleg ismerünk 379 db-ot, amiből 15 db távirati.

Ez összesen 678 db amiből 27 db távirati (4%).

(Természetesen ez a statisztika a további darabok megjelenésével folyton változik, a jelen számok a cikk írásakor voltak érvényesek.)

Persze ezeken a számokon nem kell csodálkozni, hiszen ahogy a 10. ábrán is láthattuk a távirati pénzfeladás eléggé drága mulatság volt, a normál utalványdíjon felül még minimum 80-90 kr díj hozzáadódott.

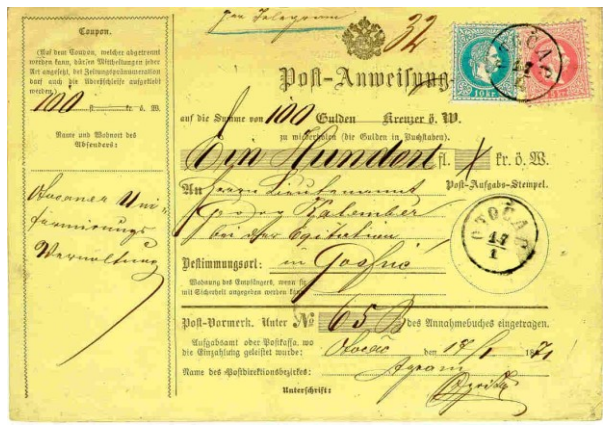
Nézzünk akkor mindegyik típusra egy-egy példányt:

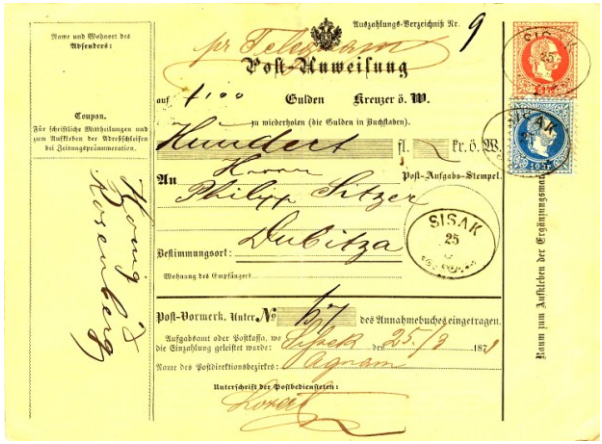
13.ábra. Kék színű magyar nyelvű távirati postautalvány Dewáról Szegedre 1871. január 15-én

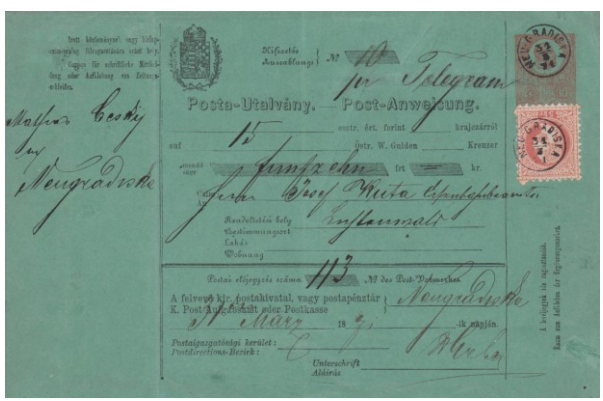
14.ábra. Kék színű német nyelvű távirati postautalvány Brassóból Triesztbe 1871. június 4-én

15.ábra. Sárga színű német nyelvű távirati postautalvány Otočacból Gospicba 1871. január 17-én

16.ábra. Sárga színű díjjegyes távirati postautalvány Sisakból Dubicára 1871. március 25-én

17.ábra. Zöld színű távirati postautalvány Neu-Gradiscából 1871. március 31-én

6. A TÁVIRATI POSTAUTALVÁNY NYOMTATVÁNYOK BEVEZETÉSE

A PRT 1872. július 24-i számában jelent meg az a rendelet, amely 1872. szeptember 1-től kezdve bevezette a külön távirati postautalvány nyomtatványokat, illetve, ahogyan akkoriban nevezték „űrlapokat", vagy németesen „blankettákat".

POSTAI

RENDELETEK TÁRA.

Közrebocsátja a kereskedelmi ministerium.

20. sz. Pest, julius 24. 1872.

Tartalom. Külön űrlapok használata a távirati utalványozásoknál. — Változások. — Személyvetelek. — Új postaintézetek. — Pályázatok.

Inhalt. Einführung eigener Blanquetten für telegrafische Postanweisungen. — Aenderung. — Personalien. — Neue Postanstalten. — Concursen.

Külön űrlapok használata a távirati utalványozásoknál.

Einführung eigener Blanquetten für telegrafische Postanweisungen.

7780/902

18.ábra. Az önálló távirati postautalvány nyomtatványok rendeletének címrésze

A rendelet 1. pontja egyértelműen leírta, hogy Magyarország területén rózsaszín papíron fekete betűkkel, míg Ausztriában fehér papíron kék betűkkel adják ki az új távirati postautalvány „űrlapokat".

A távirati utalványok fedezetéül szolgáló utalványlapok szabálytalan kiállításából eredő gyakori viszszásságok elháritása czéljából a cs. k. osztrák kereskedelmi ministeriummal egyetértőleg rendeltetik, mint következik:

1. Oly utalványokhoz, melyek pénzösszleteinek kifizetésére a rendeltetési hely postahivatala a földadó kivánságára táviratilag utasittatik, a mellékelt mintára kiállitott különös blanquettek, és pedig a m. kir. postaterületen rózsaszin papiron fekete nyomattal, a cs. kir. kereskedelmi ministerium igazgatási területéhez tartozó postahivataloktól pedig fehér papiron kék nyomattal használtassanak.

19.ábra. A rendelet 1. pontja írja le a rózsaszín űrlapok haszn álatát

A következő pontban leírták, hogy szeptember 1-től kezdve a zöld színű díjjegyes normál postautalványokat már nem szabad használni távirati

postautalvány céljára, másrészt a távirati rózsaszín nyomtatványokat pedig nem szabad használni normál postautalvány feladására.

2. Ezen blanquettek f. é. september 1-től kezdve veendők használatba, mely időtől a közönséges, azaz 5 kros bélyegjegygyel ellátott utalvány-blanquetteket távirati postautalványokhoz használni nem szabad; valamint másrészről a levéljegy nélküli s egyedül távirati utalványokhoz használandó blanquetteknek közönséges, azaz nem távirati utalványokhoz való használata szigoruan tiltatik.

3. A rózsaszin papiron kiállitott uj blanquettek levéljegy-lenyomattal ellátva nem lévén, az utalványozási illeték megfelelő levéljegyek fölragasztása által fedezendő.

20.ábra. A rendelet 2. és 3. pontja

Az 1872. szeptember 1-i bevezetést követő negyedik napról már ismerünk távirati postautalványt!

21.ábra. A legkorábbi ismert rózsaszín távirati postautalvány 1872. szeptember 4-én.

7. A TÁVIRATI POSTAUTALVÁNY NYOMTATVÁNYOK TÍPUSAINAK AZ ISMERTETÉSE

Mivel az előzőekben bemutatott távirati postautalvány nyomtatvány a legkorábbi felhasználású, éppen ezért ezt célszerű 1. típusnak nevezni.

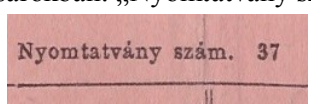
7.1. Az 1. típus ismertetőjegyei:

Magyar-német szöveg „nagy magyar” címerrel.

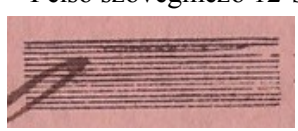
22a.ábra.

Bal felső sarokban: „Nyomtatvány szám. 37”.

22b.ábra.

Felső szövegmező 12-soros , az alsó 8-soros

22c.ábra.

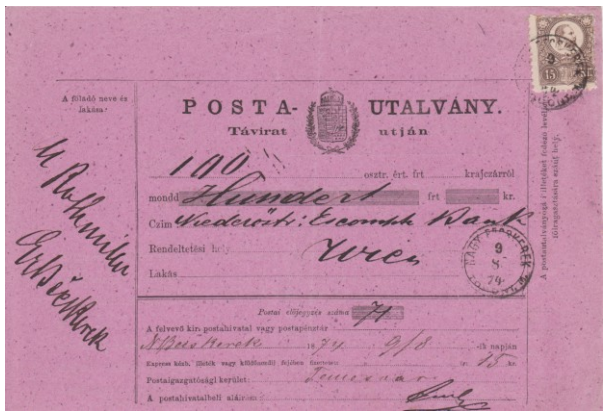

22d.ábra.

Szín: rózsaszín – barnáslila.

Felhasználási idő: 1872.09.04. – 1877.10.20.

7.2. A 2.a. típus ismertetőjegyei:

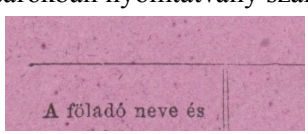
23.ábra. A 2.a. típusú távirati postautalvány

Magyar szöveg „nagy magyar” címerrel.

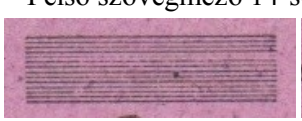
24a.ábra.

Bal felső sarokban nyomtatvány szám nincs.

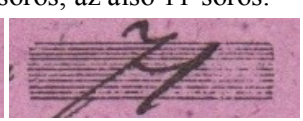

24b.ábra.

Felső szövegmező 14-soros, az alsó 11-soros.

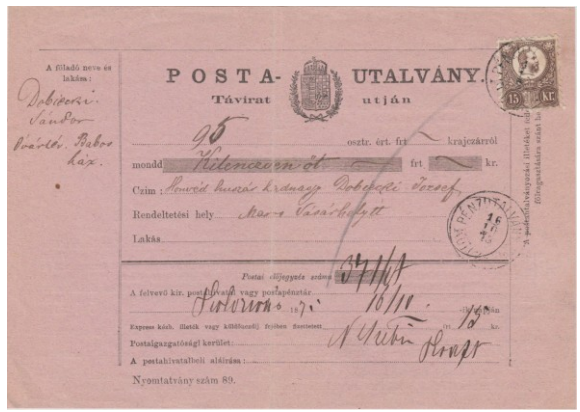
24c.ábra.

24d.ábra.

Szín: halványlila – lila.
Felhasználási idő: 1874.01.12. – 1880.09.06.

7.3. A 2.b. típus ismertetőjegyei:

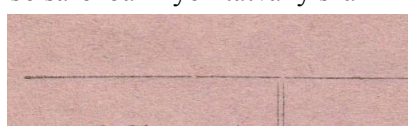
25.ábra. A 2.b. típusú távirati postautalvány Kolozsvárról

Magyar szöveg „nagy magyar” címerrel.

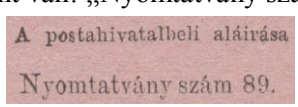
26a.ábra.

Bal felső sarokban nyomtatvány szám nincs.

26b.ábra.

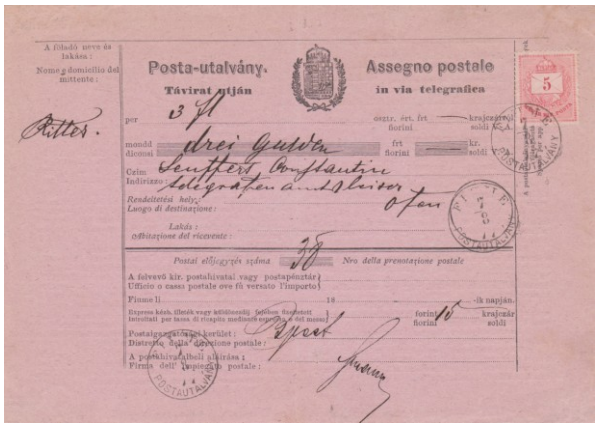
Alul viszont van! „Nyomtatvány szám. 89.”

26c.ábra.

Felső szövegmező 14-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: halványlila – lila.
Felhasználási idő: 1875.08.28. – 1875.10.16.

7.4. A 3. típus ismertetőjegyei:

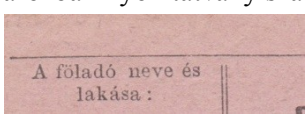
27.ábra. A 3. típusú távirati postautalvány

Magyar-olasz szöveg „nagy magyar” címerrel.

28a.ábra.

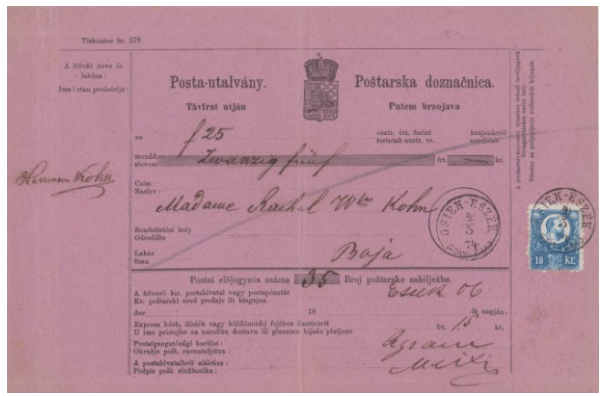
Bal felső sarokban nyomtatvány szám nincs.

28b.ábra.

Felső szövegmező 11-soros.
Alsó szövegmező 7-soros.
Szín: rózsaszín – barnáslila.
Felhasználási idő: 1877.06.23. – 1878.03.03.

7.5. A 4.a. típus ismertetőjegyei:

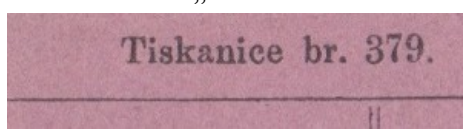
29.ábra. A 4.a. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg „nagy magyar” címerrel, koszorú nélkül.

30a.ábra.

Bal felső sarokban: „Tiskanice br. 379.”

30b.ábra.

Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: barnáslila.
Felhasználási idő: 1874.03.04. – 1878.04.04.

7.6. A 4.b. típus ismertetőjegyei:

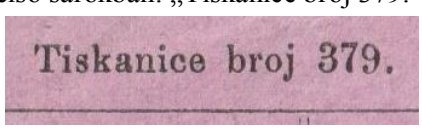
31.ábra. A 4.b. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg „nagy magyar” címerrel, koszorú nélkül.

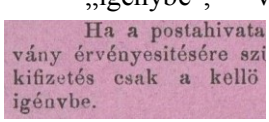
32a.ábra.

Bal felső sarokban: „Tiskanice broj 379.”

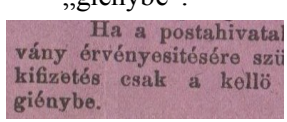

32b.ábra.

Felső szövegmező 11-soros.
Alsó szövegmező 11-soros, de van 8-soros is!
2 alváltozat a hátoldali szöveg szerint:
„igénybe”, vagy „giénybe”.

32c.ábra

32d.ábra.

Szín: barnáslila.
Felhasználási idő: 1874.07.21. – 1876.05.17.

7.7. A 4.c. típus ismertetőjegyei:

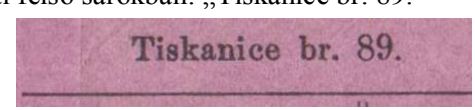
33.ábra. A 4.c. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg „nagy magyar” címerrel, koszorú nélkül.

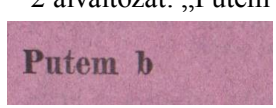
34a.ábra.

Bal felső sarokban: „Tiskanice br. 89.”

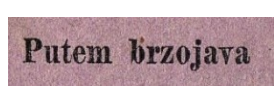

34b.ábra.

Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros, de van 8-soros is!
2 alváltozat: „Putem b” és „Putem brzojava”.

34c.ábra

34d.ábra.

Szín: barnáslila.
Felhasználási idő: 1876.08.10. – 1877.05.12.

7.8. A 4.d. típus ismertetőjegyei:

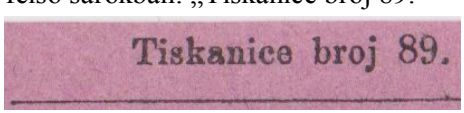
35.ábra. A 4.d. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg „nagy magyar” címerrel, koszorú nélkül.

36a.ábra.

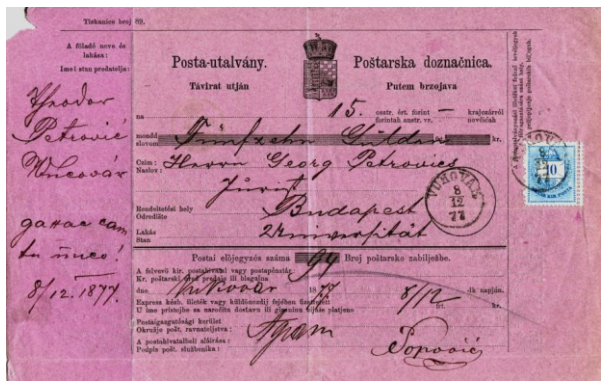
Bal felső sarokban: „Tiskanice broj 89.”

36b.ábra.

Felső szövegmező 11-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: barnáslila.
Felhasználási idő: 1875.05.05. – 1877.05.03.

Ebbe a típusba tartozik a következő Vukovárról feladott postautalvány is, amelynek 10 kr-os bélyege látványos kettősfogazású. Valaha a svédországi Nagy Dezső gyűjteményét ékesítette ez a szép darab.

36c.ábra.

7.9. Az eddig ismertetett típusok összefoglalása

Az előzőekben ismertetett típusok közös jellemzője volt a „nagy magyar címer” részben koszorúval, részben a nélkül. Összesen 4 fő típust ismerhettünk meg az alkalmazott nyelvek szerint:

- 1. típus: magyar-német nyelven
- 2. típus. magyar nyelven
- 3. típus: magyar-olasz nyelven
- 4. típus: magyar-horvát nyelven

A fő típusokon belül altípusok találhatók, amelyeket a nyomtatványszám alapján rendszereztünk. Az látható, hogy először a 37, illetve a 379-es nyomtatványszámú darabok jelentek meg, azokat követték a 89-es nyomtatványszámú példányok. Az altípusokon belül kisebb nyomási eltéréseket változatokként kezeljük.

Az eddig bemutatott típusok az alábbi táblázatban követhetőek:

Címer	Nagy magyar címer koszorúval				Nagy magyar címer koszorú nélkül			
Nyelv	magyar-német	magyar		magyar-olasz	magyar-horvát			
Nyomtatványszám	"37"	nincs	89 (alul)	nincs	br. 379	broj 379	br. 89	broj 89
Felső szövegmező	12-soros	14-soros	14-soros	11-soros	12-soros	11-soros	12-soros	11-soros
Alsó szövegmező	8-soros	11-soros	11-soros	7-soros	11-soros	11- és 8-soros	11-soros	11-soros
Szín	rózsaszín-barnáslila	halványlila-lila	rózsaszín-barnáslila	rózsaszín-barnáslila	barnáslila	barnáslila	barnáslila	barnáslila
Megrendelési szám	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO	NO
Felhasználási idő	72.09.04-77.10.20.	74.01.12-80.09.06.	75.08.28-75.10.16.	77.06.23-78.03.03.	74.03.04-78.04.04.	74.07.21-76.05.17.	76.08.10-77.05.12.	75.05.05-77.05.03.
Típusnév	1.	2.a.	2.b.	3.	4.a.	4.b.	4.c.	4.d.
Megjegyzés/ változatok						- igénybe -giénybe	-Putem b -Putem brzojava	

37.ábra.

Társadalmi célú hirdetés: filatéliai előadások, továbbképzés és gyűjteménybemutatók havonta a MABÉOSZ-ban!

Zsűritanfolyam 2020. január 25. *Fotó: Szücs Károly*

A következő típusoknál már a „nagy magyar címert” felváltották egy másikkal.

7.10. Az 5. típus ismertetőjegyei:

38.ábra. Az 5. típusú távirati postautalvány

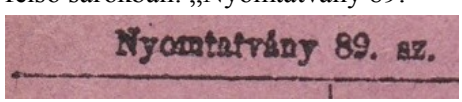
Magyar szöveg.

Címer helyett: Korona + boríték + postakürt.

39a.ábra.

Bal felső sarokban: „Nyomtatvány 89.”

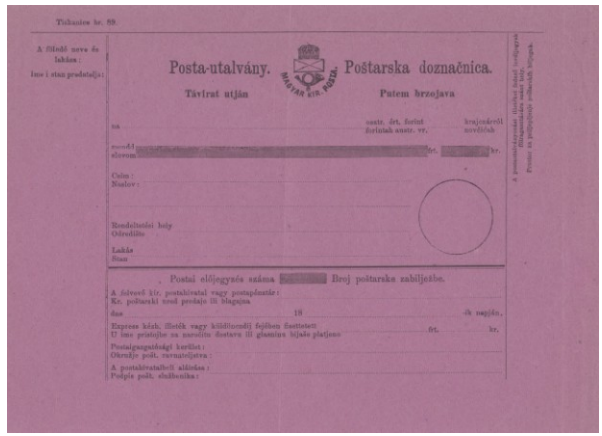

39b.ábra.

Felső szövegmező 12-soros.

Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: lila.
Felhasználási idő: 1876.12.02. – 1878.09.27.

7.11. A 6.a. típus ismertetőjegyei:

40.ábra. A 6.a. típusú távirati postautalvány

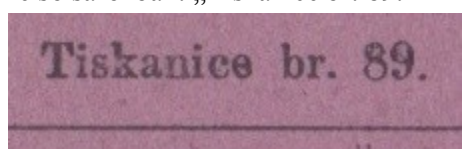
Magyar-horvát szöveg.

Címer helyett: Korona + boríték + postakürt.

41a.ábra.

Bal felső sarokban: „Tiskanice br. 89.”

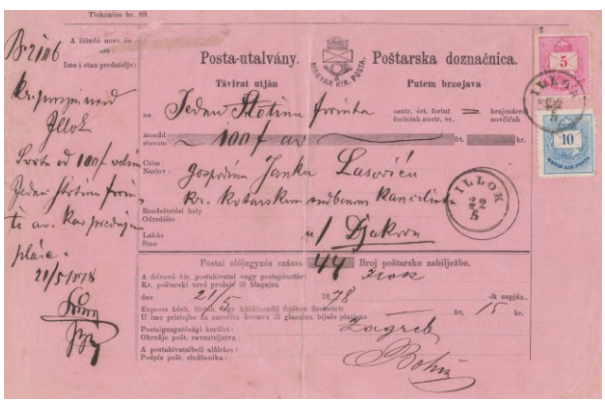
41b.ábra.

Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: lila.
Felhasználási idő: 1877.11.10. – 1878.08.26.

7.12. A 6.b. típus ismertetőjegyei:

Ez a típus abban tér el az előzőtől, hogy szemmel láthatóan más a színe. Míg a 6.a. típus színe lila, a 6.b. típus színe rózsás-lila. Minden más tulajdonsága egyezik a 6.a. típuséval.

Megjegyzendő, hogy az 1872-től kiadott különböző árnyalatú, de alapvetően lila színű nyomtatványok színe az évtizedek alatti tárolási, illetve egyéb körülmények folytán könnyen átalakul. Számtalan olyan nyomtatvánnyal lehet találkozni, amelynek színe egy példányon belül az előbb említett körülmények hatására nagymértékben megváltozott.

42.ábra. A 6.b. típusú távirati postautalvány

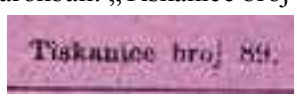
Magyar-horvát szöveg.
Címer helyett: Korona + boríték + postakürt.
Bal felső sarokban: „Tiskanice br. 89.”
Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: rózsás-lila.
Felhasználási idő: 1878.05.22. – 1878.11.13.

7.13. A 6.c. típus ismertetőjegyei:

43.ábra. A 6.c. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg.
Címer helyett: Korona + boríték + postakürt
ld. mint az előző.
Bal felső sarokban: „Tiskanice broj 89.”

44.ábra.

Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: lila.
Felhasználási idő: 1882.09.13.

7.14. A 6.d. típus ismertetőjegyei:

Ez a típus szintén abban tér el az előzőtől, hogy más a színe. Míg a 6.c. típus színe lila, a 6.d. típus színe rózsás-lila. Minden más tulajdonsága egyezik a 6.c. típuséval.

45.ábra. A 6.d. típusú távirati postautalvány

Magyar-horvát szöveg.
Címer helyett: Korona + boríték + postakürt.
Bal felső sarokban: „Tiskanice broj 89.”
Felső szövegmező 12-soros.
Alsó szövegmező 11-soros.
Szín: rózsás-lila.
Felhasználási idő: 1877.12.27.

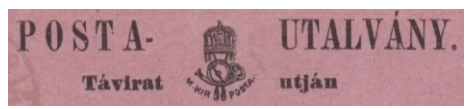
7.15. A 7. típus ismertetőjegyei:

46.ábra. A 7. típusú távirati postautalvány

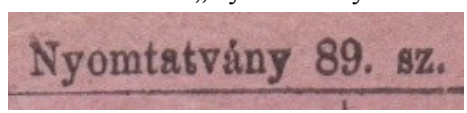
Magyar szöveg.

Címer helyett: Korona + postakürt (boríték eltűnt).

47.ábra.

Bal felső sarokban: „Nyomtatvány 89. sz.”

48.ábra.

Felső szövegmező 7-soros.

Alsó szövegmező 7-soros.
Szín: lila.
Felhasználási idő: 1877.12.19. – 1884.09.15.

Ezzel a típussal befejeződött az 1872. szeptember 1. után által kiadott lila és annak különböző árnyalatainak megfelelő nyomtatványok bemutatása. Ezt követően alapvetően fehér színű nyomtatványok készültek, de ezt rendeletileg szabályozták.

8. ÚJABB RENDELETEK

A PRT 1878. október 26-i számában megjelent rendelet 1878. november 1-i hatállyal újból szabályozta a postautalványok díjait.

POSTAI

RENDELETEK TÁRA.

Kiadja a földmivelés-, ipar- s kereskedelemügyi m. k. Ministerium.

Budapest. *28. szám.* *October 26. 1878.*

Tartalom:

A postautalványok díjainak megváltoztatása és a közönséges postahivatalóknál egy utalványra feladható összegnek felemelése a belföldi forgalomban. — Pályázatok.

Inhalt:

Abänderung der Postanweisungs-Provision und Erhöhung des Maximalanweisungsbetrages bei gewöhnlichen Postämtern im inländischen Verkehre. — Concurse.

A postautalványok díjainak megváltoztatása és a közönséges postahivatalóknál egy utalványra feladható összegnek felemelése a belföldi forgalomban.

Abänderung der Postanweisungs-Provision und Erhöhung des Maximalanweisungsbetrages bei gewöhnlichen Postämtern im inländischen Verkehr.

24811.

49. ábra. Az 1878. október 26-án kiadott rendelet az új postautalványi díjakról

A rendelet megemelte az 1870. május 1-től érvényes postautalványi díjakat. A kis összegeknél a határt a korábbi 10 Ft-ról lejjebb vitte 5 Ft-ra, a 100 Ft-on felüli összegsávokat jobban elhúzta. Korábban pl. egy 500 Ft-os utalvány díja 30 kr volt, most ez 50 kr-ra emelkedett és a legnagyobb összegért (5000 Ft) is a korábbi 180 kr helyett 300 kr-t kellett fizetni.

A belföldön (ide értve az osztrák postaigazgatás területét is) váltott postautalványok számára 1870. évi május hó 1-én életbe lépett tarifa, 1878. évi november hó 1-től kezdve megszünik és helyébe lép a következő uj tarifa:

5	frtig terjedő összegért			5 kr.
5	frton felül	50 frtig		10 kr.
50	frton „	150 frtig		20 kr.
150	frton „	300 frtig		30 kr.
300	frton „	500 frtig		50 kr.
500	frton „	1000 frtig		1 frt — kr.
1000	frton „	2000 frtig		1 frt 50 kr.
2000	frton „	3000 frtig		2 frt — kr.
3000	frton „	4000 frtig		2 frt 50 kr.
4000	frton „	5000 frtig		3 frt — kr.

50. ábra. Az új postautalványi díjak

II. A közönséges (nem kincstárilag kezelt) postahivataloknál egy utalványra feladható vagy kifizethető összeg ugyan e naptól kezdve 100 ftról 150 ftra felemeltetik.

A kincstárilag kezelt postahivatalok az egymás közt váltott forgalomban egy postautalványon 1000 frtot — és ha az utalvány Budapestre vagy Bécsbe szól, 5000 frtot is vehetnek föl.

III. A táviratilag egy utalványra utalványozható összeg a közönséges postahivataloknál feladott vagy kifizetendő utalványokra nézve szintén 150 ftra emeltetik fel, ellenben a kincstárilag kezelt postahivatalok közti forgalomban 500 fttal megmarad.

IV. A most használatban levő postautalványi ürlapok elfogytával uj alaku ürlapok fognak kiadatni, melyek levéljegygyel ellátva nincsenek. Ezen ürlapok más értékczikkek módjára 100 darabos csomagokban rendelendők meg és darabonkint $^1/_2$ krért árusitandók el.

51. ábra. A rendelet további részei az összeghatár felemeléséről és az ingyenes nyomtatvány megszűnéséről

Már az 1880-as évek ipari és kereskedelmi fejlődését szolgálta az az intézkedés, hogy a normál postahivataloknál felemelték a korábbi 100 Ft-os határt 150 Ft-ra.

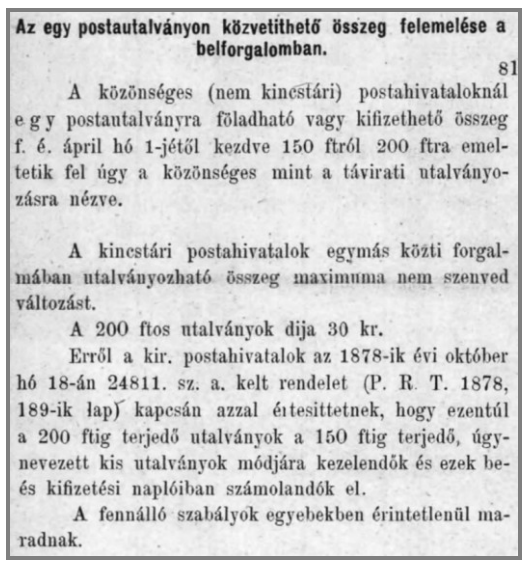
Nagyobb összegeket (maximum 1000.- Ft) továbbra is csak az úgynevezett „kincstári" hivatalok között lehetett küldeni. Ez alól csak Budapest és Bécs volt a kivétel, ahová maximum 5000 Ft volt küldhető.

A rendelet közölte, hogy hamarosan új nyomtatványokat fognak bevezetni. Ezzel véget ért a lila nyomtatványok korszaka, persze az átmenet hosszú volt, mivel még 1884 szeptemberében is találkozhattunk lila színű nyomtatvány felhasználásával. Nyilván a postahivatalokban még hatalmas nyomtatvány készletek halmozódhattak fel, hiszen a rendeletnek megfelelő első fehér színű nyomtatvánnyal csak 1882 szeptemberében találkozhattunk. Ezzel párhuzamosan megszűnt a postautalványi nyomtatványok (így a táviratiak is) ingyenessége. Ezentúl egy nyomtatványért ½ kr-t kellett fizetni.

Filatéliai szempontból nézve innentől kezdve ezek a távirati postautalvány nyomtatványok is beléptek a „kvázi" díjjegyes nyomtatványok közé, mivel fizetni kellett értük, de a díjjegy hiányzott róluk.

1879. április 1-től (PRT.1879.03.31.) a korábbi 150 Ft-os határt felemelték 200 Ft-ra. Ezt a határt 1885-ben 300 Ft-ra és 1888-ban 500 Ft-ra emelték fel.

A rendeletben felhívták a figyelmet, hogy 200 Ft-os értékhatár esetén az utalványdíj 30 krajcár maradt.

Az egy postautalványon közvetíthető összeg felemelése a belforgalomban.

81

A közönséges (nem kincstári) postahivataloknál egy postautalványra föladható vagy kifizethető összeg f. é. április hó 1-jétől kezdve 150 ftról 200 ftra emeltetik fel úgy a közönséges mint a távirati utalványozásra nézve.

A kincstári postahivatalok egymás közti forgalmában utalványozható összeg maximuma nem szenved változást.

A 200 ftos utalványok dija 30 kr.

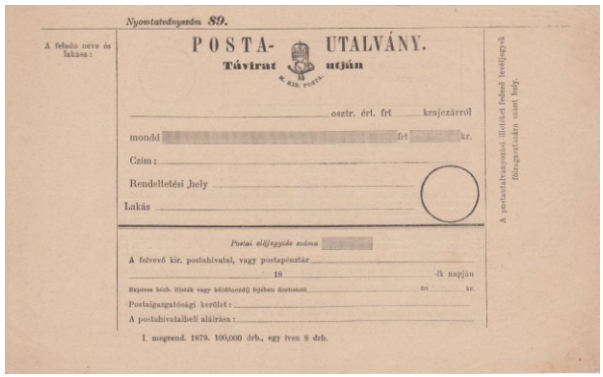
Erről a kir. postahivatalok az 1878-ik évi október hó 18-án 24811. sz. a. kelt rendelet (P. R. T. 1878, 189-ik lap) kapcsán azzal értesittetnek, hogy ezentúl a 200 ftig terjedő utalványok a 150 ftig terjedő, úgynevezett kis utalványok módjára kezelendők és ezek be- és kifizetési naplóiban számolandók el.

A fennálló szabályok egyebekben érintetlenül maradnak.

52. ábra. Az 1879. április 1-től hatályos rendelet az összeghatár felemeléséről

Térjünk azonban vissza ismét a filatéliához, azaz a távirati postautalvány nyomtatványokhoz. Az 1878-as rendelet hatására megjelentek a fehér színű egységes kinézetű új nyomtatványok.

9.1. A 8.a. típus ismertetőjegyei:

53.ábra. A 8.a. típusú távirati postautalvány

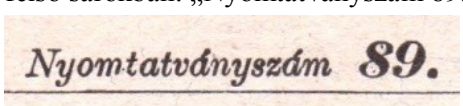
Magyar szöveg.

Címer helyett: Korona + postakürt (boríték eltűnt).

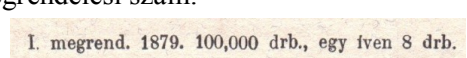
54a.ábra.

Bal felső sarokban: „Nyomtatványszám 89.”

54b.ábra.

Megrendelési szám:

54c.ábra.

Felső szövegmező 12-soros, de pontozott.

55a.ábra.

Alsó szövegmező 12-soros, de pontozott.

55b.ábra.

Szín: fehér.

Felhasználási idő: 1883.07.09. – 1883.08.25.

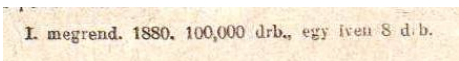
Ebből a típusból viszonylag sok van a Moskowitz mérnöknek küldött postautalványok nagy száma miatt.

56.ábra. A 8.a. típusú távirati postautalvány Moskowitz mérnöknek küldve Kassáról Pestre

9.2. A 8.b. típus ismertetőjegyei:

A 8.b típusú nyomtatvány annyiban tér el az előző típustól, hogy az 1879-es megrendelési szám megváltozott 1880-asra:

57.ábra. A megváltozott megrendelési szám

58a.ábra. A 8.b. típusú távirati postautalvány

58b.ábra. A 8.b. típusú távirati postautalvány

Felhasználási idő: 1882.09.19. – 1883.08.16

9.3. A 8.c. típus ismertetőjegyei:

Ennél a típusnál már nem található alul megrendelési szám. Az is elképzelhető, hogy ez nem új típus, hanem egy gyártási íven belül volt olyan nyomtatvány, amelyiken a megrendelési szám ott volt és volt olyan, amelyiken nem.

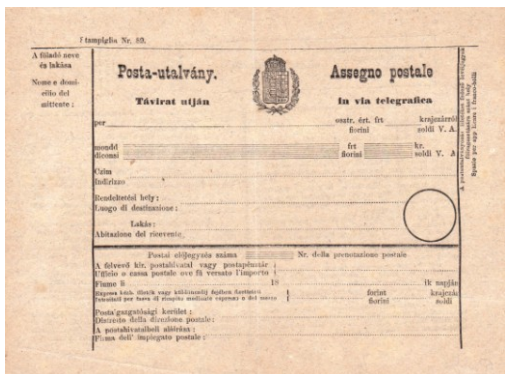

59.ábra. A 8.c. típusú távirati postautalvány – megrendelési szám nélkül

Felhasználási idő: eddig nem ismert, mivel csak használatlan példány létezik

9.4. A 9.a. típus ismertetőjegyei:

A hosszú típusismertetésnek lassan a végéhez közeledünk és vehettük volna ezt a típust (2 altípussal) előbbre is, hiszen a címerük („nagy magyar címer” koszorúval) megegyezik pl. a 3. típuséval, viszont a papír fehér színe miatt inkább itt van a helyük.

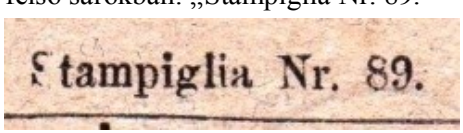
60.ábra. A 9.a. típusú távirati postautalvány

Magyar-olasz szöveg, „nagy magyar” címerrel és koszorúval.

61a.ábra.

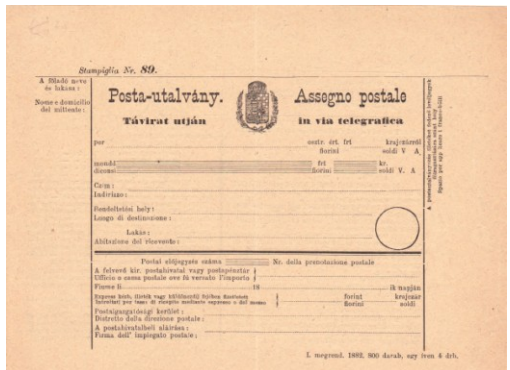
Bal felső sarokban: „Stampiglia Nr. 89.”

61b.ábra.

Felső szövegmező 8-soros.
Alsó szövegmező 4-soros.
Szín: fehér.
Felhasználási idő: eddig nem ismert, mivel csak használatlan példány létezik.

9.5. A 9.b. típus ismertetőjegyei:

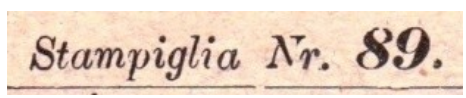
62.ábra. A 9.b. típusú távirati postautalvány

Magyar-olasz szöveg, „nagy magyar” címerrel és koszorúval

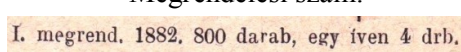
63a.ábra.

Bal felső sarokban: „*Stampiglia Nr.* ***89.***”, vastag 89 és dőlt betűkkel.

63b.ábra.

Megrendelési szám:

63c.ábra.

Felső szövegmező 7-soros (az előző még 8-soros volt!)

Alsó szövegmező 4-soros. Szín: fehér.

Felhasználási idő: eddig nem ismert, mivel csak használatlan példány létezik, de 1882 utáni (ld. megrendelési szám)

A második ütemben bemutatott postautalványok táblázatos formában a következők:

Címer	Korona+boríték+kürt					Korona+kürt				Nagy magyar címer koszorúval	
Nyelv	magyar	magyar-horvát				magyar				magyar-olasz	
Nyomtatványszám	89 (felül)	br. 89	br. 89	broj 89	broj 89	89 (felül)				Nr. 89 kisméret	Nr. 89 nagyméret
Felső szövegmező	12-soros	12-soros	12-soros	12-soros	12-soros	7-soros	12-soros (pontozott)			8-soros	7-soros
Alsó szövegmező	11-soros	11-soros	11-soros	11-soros	11-soros	7-soros	12-soros (pontozott)			4-soros	4-soros
Szín	lila	lila	rózsalila	lila	rózsalila	lila	fehér			fehér	
Megrendelési szám	NO	NO	NO	NO	NO	NO	"1879"	"1880"	NO	NO	"1882"
Felhasználási idő	76.12.02-78.09.27.	77.11.10-78.08.26.	78.05.22-78.11.13.	82.09.13.	77.12.27.	77.12.08-84.09.15.	83.07.09-83.09.01.	82.09.19-83.08.16.	xx	xx	xx
Típusnév	5.	6.a.	6.b.	6.c.	6.d.	7.	8.a.	8.b.	8.c.	9.a.	9.b.

64. ábra. Az 5-9. sorszámú típusok összefoglaló táblázata

10. TÁVIRATI POSTAUTALVÁNYOK ELŐFORDULÁSI GYAKORISÁGA

Nyilvánvaló, hogy egy új témára vonatkozó kutatási összefoglalás után majd számosan fognak még jelentkezni új és új ismeretekkel, aminek természetesen örülni fogunk. Az viszont megnyugtató számunkra, hogy gyökeresen új ismeretek megjelenésével nem számolunk, mivel a jelen kutatás alapja egy 35 éven keresztül történő szisztematikus adatgyűjtés volt, amelynek magját még Richter Lajos gyűjteménye jelentette kb. 120-130 évvel ezelőtt összegyűjtött nyomtatványokból.

Nézzük meg, hogy jelenleg kb. mekkora mennyiségű távirati postautalvány nyomtatványt ismerünk:

Használatlan nyomtatvány: minimum 20 db
(számukat azért nehéz pontosabban megadni, mivel az árveréseken gyakran ugyanazok a darabok ismételten szerepelnek.)

Nyomtatvány 1871-es bélyegekkel: 59 db

Nyomtatvány 1871-74-es bélyegekkel: 13 db

Nyomtatvány 1874-es bélyegekkel: 119 db

Ez összesen 211 db, de szeretnénk ismét kihangsúlyozni, hogy ez a szám csupán a tanulmány írása napján érvényes, a szám hónapról-hónapra növekedhet az új ismereteknek megfelelően.

11. TOVÁBBI KUTATÁSI FELADATOK

A tanulmány az 1871-es és 1874-es kiadású bélyegek idejében felhasznált távirati postautalványokat mutatta be, jelen ismereteink szerint későbbi – pl. feketeszámú levélboríték–rajzú – krajcáros bélyeg nem fordul elő távirati postautalványon. A legkésőbbi felhasználású nyomtatvány 1884. szeptember 15-i dátummal szerepel.

65. ábra

Vajon miért nincs későbbi nyomtatvány? Valószínűleg a távirati postautalványok szerepét átvette egy másfajta postai szolgáltatás, amelyről egy másik tanulmányban lehet majd beszámolni.

Addig is gyönyörködjünk a magyar filatéliai e páratlan remekeiben!

Köszönöm a gyűjtőknek és az aukciós házaknak a segítségét, amelynek során számtalan másolatot és ez által új információkat gyűjthettem össze.

Külön köszönetemet fejezem ki a cikkben megjelent képek rendelkezésre bocsátásához Adriano Bergamininek (14, 16 és 21-as számú képek) Herbert Kotalnak (38-as számú kép), Roger Morrellnek (46-os számú kép), néhai Pünkösti Elláknak (10-es számú kép), Werner Schindlernek (15. sz. kép) és Szilágyi Dezsőnek (44-es számú kép). A többi kép a szerző gyűjteményéből származik.

Irodalomjegyzék:

1867-1888 évi PRT-k
(http://apps.arcanum.hu/app/postamuzeum/)

MBSZ
Magyar Bélyegvizsgáló Szakcsoport

Bélyegeit, leveleit felmerülő kételyek esetén vizsgáltassa meg a

MAGYAR BÉLYEGVIZSGÁLÓ SZAKCSOPORT

szakértőivel!

Bővebb információ a Mafitt honlapján
www.mafitt.hu - Bélyegvizsgálat menüpont

FILATÉLIAI KÜLÖNLEGESSÉGEK A HÁBORÚ VÉGÉN 1944-45 – ELSŐ RÉSZ

DR. NAGY FERENC (BÉCS)

Amíg még áll a világ, ezeket az évszámokat nagyon jelentősként fogják számon tartani a későbbi generációk. Világpolitikai, gazdasági és katonai szempontból, a 3. Birodalom összeomlása olyan megrázkódtatást jelentett a világnak, melynek következményei ma is, 75 év után is foglalkoztatnak bennünket és még tovább is foglalkoztatni fognak, ha akarjuk, ha nem.

Hazánkat ez évek során olyan súlyos csapások érték, hogy azok túlélése szinte csodának számit. A bombázások, közelharcok eredményeként elpusztított városok, az 1000 év óta magyar lakott országrészek újbóli elrablása nemzetünk fennállását veszélyeztette. Az 50-es években már arról volt szó, hogy „önkéntes“ felvételünket kérjük a Szovjetunió tagállamai közé! Ez tény!

Milyen nyomai vannak e korszaknak számunkra, filatelistáknak és postatörténészeknek? Az idevágó irodalom ismeretében merem állítani, még van mondani való. Még nem írtak meg mindent. Még mindig van izgalmas újdonság, melyet érdemes megírni. Kérem, kísérjenek el!

1. A HADVEZÉREK SOR 30 FILLÉRESE SORSÁRÓL

Noha 2 hónappal az összeomlás előtt nyomtatták ki a bélyeget, itt kell megemlékeznünk róla. Maga a bélyeg ugyan már 1943. november 22-től forgalomba került, de valószínűleg a visszatért területeken előállt nagymértékű felhasználás miatt egy utánnyomásra került sor. Erre azért következtetek, mert míg az első nyomás ívein 43 XI. és 43 XII. nyomtatási dátumok olvashatók (az ívek közepén egyszer, váltakozó oldalon), olyan ívek is találhatók, melyeken a nyomdai havi jelzés 44 X.

Hadd mutassak be egy ilyen ívet ezzel a dátummal:

1. ábra. Az egyedüli ismert fogazatlan 30 filléres teljes ív.

Azonban, mint láthatjuk, az ív FOGAZATLAN. Vajon mi történhetett?

A Monográfia a bélyeg ismertetésénél a következőket írja: *„A 30 filléres bélyegből illetéktelen úton nyomdai ívek /fogazatlan/ is gyűjtői forgalomba kerültek.“*

A Kézikönyv pedig így ítél: *„Fogazatlan 30 f-es bélyegek a nyomdából illetéktelenül kijuttatott fázisnyomatok. Értékük csekély.“*

Nos, szerintem így történhetett: A nyomdai munkafolyamat alatt, amikor a bélyegeket nyomták, az akkor napirenden levő orosz és angolszász bombatámadások eredményeként az Állami Nyomda épülete is kárt szenvedett. Az ezt követő kaotikus órákban valaki megléptetett néhány még felvágatlan 4x100-as ívet, mert ezek egy rövid időre óvatlanul szabadon feküdtek.

Hosszú filatéliai tapasztalatom alapján merészelem az eltüntetett 400-as ívek számát 5-10 darabra becsülni. Ennyi nem tűnt fel azonnal a kinyomtatott ívek közül. Az íveket aztán szétszabdalták, részben hogy minden érdekelt gyűjtőnek jusson egy-egy kisebb-nagyobb darab, részben meg hogy az egészet elfátyolozzák. Ezért nem találunk ma fogazatlan teljes ívet, de találunk párokat és négyestömböket.

2. ábra. Ívközép bélyegpárok, bizonyítva, hogy a 400-as ívek szétvágatlanul kerültek ki a nyomdából.

1944. októbertől decemberig a felfedezés veszélye miatt nem volt ajánlatos e fogazatlan bélyegeket futott küldeményeken felhasználni. De 1945-től, a teljesen megváltozott jogi helyzetben ez a rizikó megszűnt, de akkor sem találunk gyakori felhasználást lapon, levélen. A néhány ismert példány közül bemutatjuk az egyik legszebb 4-es blokkot egy helyi, közönséges, filatelista, enyhén túlbérmentesített (78 fillérrel) levelezőlapon. A hátoldalon a feladó felhívja a címzett szíves figyelmét a felragasztott fogazatlan bélyegekre.

3. ábra. Túlbérmentesített helyi levelezőlap 1945 júl. 23-án a budapesti 4-es postán feladva (1,60 Pengő lett volna a helyes díj). Egyedül ismert fogazatlan négyes blokk futott küldeményen.

2. A HADVEZÉREK SOR 2 ÉS 5 PENGŐS BÉLYEGEINEK FELHASZNÁLÁSA

1944 késő őszén a hadi helyzet már kétségbeejtően rossz volt. Nem volt kétség a felől, hogy a háborút elvesztettük és a fő cél az volt, hogy az életünket megmenthessük. Ebbe a szörnyű hely-

zetbe esett bele egy bélyegkiadás, amelyet valószínűleg jobb időkre terveztek, és amire akkoriban sürgős szükség nem volt. A Hadvezérek sor utolsó 2 értékéről van szó, 2 és 5 Pengő névértékben, barna és ibolya színben. Ez megegyezett az akkoriban már 1941 óta forgalomban lévő 2 és 5 Pengős Kormányzói Arcképsor II. és III. bélyegei színével, melyeket azonban az akkor (rém)uralkodó nyilas párt állítólag nem tartott politikailag kompatibilisnek, mert Horthy 1944 őszén lépéseket tett a háború befejezésére („kiugrási kísérlet"). Az új (nyilas) hatalomnak 1944. október 15-e után (a hatalomátvétel időpontja) egy új kiadás előkészítésére a rendelkezésre álló idő rendkívül rövid volt, emiatt maradt az eredeti terv.

Így megjelent a két új forgalmi bélyeg, 10 nappal azelőtt, hogy az ostromgyűrű bezárult Budapest körül. Észak, kelet és dél felé már korábban leállt a forgalom. Akkortájt esténként hallottuk már az ágyúdörgést Vecsés irányából. A fővárosból menekültek az emberek nyugat felé és minden szervezet a felbomlás, illetve a megszűnés irányába ment. Bélyegkiadás? Kit érdekelt?

Csupán ENGEM! Emlékszem, hogy a szomszéd lakásban lakó postáskisasszony milyen boldogan hozta nekem december 15-én este a 2 új bélyeget, tudva milyen lelkes bélyeges voltam már akkoriban is. Sosem felejtem el azt a boldogságot. Micsoda érték! (gondoltam)

Tehát itt állt a Posta az új bélyegekkel, de mire kioszthatták volna, nem volt hová. Budapesten a nagyobb hivatalok kaptak belőlük, de a még valamelyest szabad nyugati irányba inkább a menekülő karavánok mentek, mint bélyegszállítás. Becsomagolás, leplombálás, számlázás, szó sem lehetett róla! Pánik és káosz volt.

(Tudom, hogy a Posta raktárában a bélyegek már november végén rendelkezésre álltak, de lényeges különbség a hadi helyzetnél akkor sem volt.)

Mire volt jó ez a 2 bélyeg? Főleg csomagdíjon történő használatra, mert az aránylag alacsony levéldíjaknál pl. az 5 Pengősre nem volt szükség. (Emlékeztető: helyi levél 20 fillér, vidékre 30 fillér, ajánlás helybe 50, vidékre 70 fillér.) Csak a megjelenés időpontjában csomagforgalom már nem volt!

Nézzük tehát a fellelhető anyagot e 2 bélyeggel. Természetes kíváncsiságunkat a Kézikönyv fékezi le: a 2 Pengős levélen 1945-böl 200 pont, az 5 Pengős levélen 800 pont. Tehát elég borsos árak!

2.1. 1944. DECEMBERI HASZNÁLAT

A két bélyeg 1944 decemberében, a megjelenés idejében felhasználva eddig egyáltalán nem volt ismeretes! Annál nagyobb az örömöm, hogy a Kedves Olvasónak egy ilyen küldeményt bemutathatok, eddig az EGYETLEN ismeretté vált levél, csodás épséggel és szépséggel. Ezt a levelet most fedeztem fel és ritkasága egyedülálló!

4. ábra. 1944. december 22-én a Budapest 4-es postáról feladott értéklevél előoldala

5. ábra. Az értéklevél hátoldala, rajta az unikális 2 Pengős bélyeg a 2,10 Pengős frankatúra részeként

Egy értéklevelet láthatunk, előoldalán a feladó és mellette jobbra a tarifa-kalkuláció. Az 1,30 Pengő egy vidékre küldött II. súlycsoportú (53 gr.) ajánlott levél díja. Az értékleveleket ajánlottan kellett kezelni, de nem lettek az ilyen küldeményekkel együtt rovatolva, hanem külön. A 80 fillér pedig a dupla értékdíj. Egy értékdíj egység 400 Pengő után 40 fillér volt, a küldemény (egy betétkönyv) deklarált értéke 600 Pengő volt, így tehát a II. értékdíj-csoportba tartozott, 2x40 = 80 fillér. + 1,30 P. ajánlás = 2,10 Pengő.

A levél Andráshidára lett címezve, Zala megyébe. Hosszú keresés után a térképen találtam meg, hogy e település azóta beolvadt Zalaegerszeg városába. Továbbá láthatjuk az előoldalon a kék irón jelzést: „forgalom szünetel“ és egy retúrnyilat.

E nagyon informatív előoldal után nézzük meg a hátlapot. Amikor ezt először megláttam, meg kellett fogódzkodnom. A 2,10 Pengő frankatúra fejében ott díszeleg egy 10 filléres Hadik bélyeg mellett egy 2 Pengős bélyeg is, mutatva a feladás dátumát: 44. DEC. 22. a belvárosi 4-es Főpostáról. Ez több szempontból is érdekes. Mint egy korábbi, a Bélyegvilágban közölt munkámban már kifejtettem, ez a nap egy péntek volt, az általános budapesti postaszolgálat utolsó munkanapja. Tehát olyan munkanap, amikor a „posta még nyitva volt.“ Másnapról, dec. 23.-ról (szombatról) csak a nagyobb hivatalok levélkezelési bélyegzéseit ismerjük. Mint e levélen is látható a levél a 4-es postáról átkerült a 70-es postára, ahol a levelet, mint kézbesíthetetlent, letétbe helyezték.

A levél a bélyegek mellett található 5 viaszpecsét szűzies érintetlenségével túlélte az azóta elmúlt 75 év viszontagságait.

Miről mesél nekünk e levél? A december 22-én 16 órakor még felvett levél Zala megyébe az EGYETLEN EDDIG FELTÜNT LEVÉL az egy héttel azelőtt, december 15-én megjelent bélyegek

2 Pengős értékével. De ami engem szintén nagyon érdekel: miért vették fel egyáltalán a levelet? Miért nem mondták ki a varázsmondatot, „a forgalom szünetel“ élőszóval? Nos, nem kevesen akkoriban még hittek egy fordulatban. Hogy jön a „csodafegyver“ (die Wunderwaffe) amivel a hadiszerencse mellénk áll. Hogy jönnek majd a felmentő seregek és visszaverik az oroszokat. Hogy rövidesen megint megindul a postaforgalom és a jelenlegi helyzet csak átmeneti.

Az említett munkámban a Bélyegvilág 2018. januári számában Czirók Dénes postatörténeti rovatában ismertettünk egy levelezőlapot 1944. december 22-én a 72-es postán feladva, melyet Zágrábba címeztek ajánlva, melyet ilyen nonszensz szituációban szintén elfogadtak, és másnap már ment az elfekvőbe, „Vissza! Forgalom szünetel“ jelzéssel. Ezek ajánlott küldemények voltak, melyeket nem a postaládába dobták be, hanem az ablaknál vettek fel! Szerintem a dolognak politikai okai lehettek. Ha a posta már nem vett volna át a leveleket, azzal is elismerték volna a hadi helyzet kilátástalanságát. Érdekes spekulációkra ad alkalmat egy ilyen küldemény...

A sorozat 5 Pengős értéke 1944-es levélen eddig még nem tűnt fel. Úgy tűnik, hogy a Postaigazgatóság az 5 Pengős értéket a zavaros időkre való tekintettel, és szükséglet hiányában, (csomagforgalom nem volt!) még Budapesten sem osztotta szét! Mint alább látni fogjuk, eddig csak a 114-es postáról, a Széll Kálmán téri Igazgatósági épületben működő postahivatalból ismerünk két küldeményt az ostrom UTÀN 5 Pengős bélyeggel!

Ennyit a két bélyeg budapesti felhasználásról, a háború vége előtt.

1944. december 15-én a helyzet szörnyű volt. A még nyitott vonalakon beérkező vonatokra már ott vártak a menekülök ezrei. Postaszállítás már nyugatra sem volt. A postakocsikkal kevés számú levél még beérkezhetett.

Az akkori helyzet ismeretében az ELKÉPZELÉSEIM a következők:

1944 decemberében a rossz dunántúli közlekedési helyzet miatt egy gépkocsival juttatták szét a postahivataloknak szánt 2 és 5 Pengős bélyegeket. Az útvonaluk: Budapest, Székesfehérvár, onnan egy leágazás Pécsre, a másik ág tovább: Sárvár, Beled, Sopron, Ágfalva, Nagycenk, Szombathely és Szentgotthárd településekre. Győr felé leágazás nyomait nem találom. Ez a vonal nagyjából megfelel egy Ausztria felé menekülő kisebb küldöttség útvonalának, 1944 végén. De ez csak SPEKULÁCIÓ...

Nyugat-Magyarország lassan egyre kisebbé vált, a még meg nem szállt területein sem volt szükség e bélyegekre. A háború vége előtti (1945. április 4), gyakorlatilag pár nappal későbbi felhasználást sem ismerünk. Az első darabokat 1945. június elejétől, az 1. inflációs tarifa idejéből találjuk, Sopronból. A gyűjteményemben található összesen 30 darab küldemény pontosan követi a fent megadott útvonalat. Ez a 30 darab magában foglalja egy nemrég felszámolt nagy szegedi gyűjteményből származó darabokat is.

Nem dicsekvésből írom, hanem hogy tudjuk, miről is van szó: számos magyar gyűjtőnél érdeklődve küldemény ezen két bélyeggel nem található. Aukciós cégeknél: semmi. Bélyegmúzeum állományában: semmi. Így az általam kb. 50 év alatt hangyaszorgalommal összegyűjtött 30 levél bizony önmagáért beszél.

2.2. A BUDAPESTI TARIFA IDEJÉN FUTOTT KÜLDEMÉNYEK (1945.03.02– 05.01.)

A budapesti felhasználás azért volt lehetséges, mert itt a tarifát már 1945. március 2-án megemelték. (Budapesti helyi szükségtarifa). A távolsági levél 60 fillér volt, az ajánlás pedig a vámhatáron kívüli forgalomban 1,40 Pengő. Az alábbiakban egy ajánlott levelet látunk a Vöröskeresztnek címezve, a 2 Pengős bélyeggel. Hogy került a bélyeg Újpestre? Úgy, hogy Újpest Budapesthez tartozva, a december közepén megtörtént 2 Pengős bélyegelosztásnál még ebben részesedett és a forgalom újra beindulásakor ezek már kéznél voltak.

6. ábra. 1945. március 16-án a Újpestről feladott ajánlott levél 2 Pengős bélyeggel a „budapesti helyi szükségtarifa" szerint bérmentesítve

Egy másik ajánlott levelet is találtam, szintén Újpestről, 2 Pengős frankatúrával Budapestre, március 19-i feladással. A feladónak át kellett gyalogolnia Rákospalotáról Újpestre a levelet feladni, mert ekkor a posta még nem működött ott. Míg a fenti ajánlott levélen az ajánlott ragjegy sorszáma „193," addig a második ismert levélen, 3 nappal később, „241", azaz az ajánlott levélforgalom 3 nap alatt kb. 50 darabot tett ki. Ez minden! A felemelt tarifa ellenére is csak 2 darab ismeretes!

2.3. AZ ELSŐ INFLÁCIÓS TARIFA IDEJÉN (1945.05.01 – 07.01.) FUTOTT KÜLDEMÉNYEK

Ismét egy 2 Pengős bélyeggel ellátott küldeményt látunk, de ez egy helyi ajánlott levél, melynek díja május 1-től így alakult: Helyi levél:50 fillér, helyi ajánlás 1,50 Pengő, összesen, 2 Pengő.

7. ábra. 1945. május 15-én feladott helyi ajánlott levél Budapestről egybélyeges 2 Pengős bérmentesítéssel

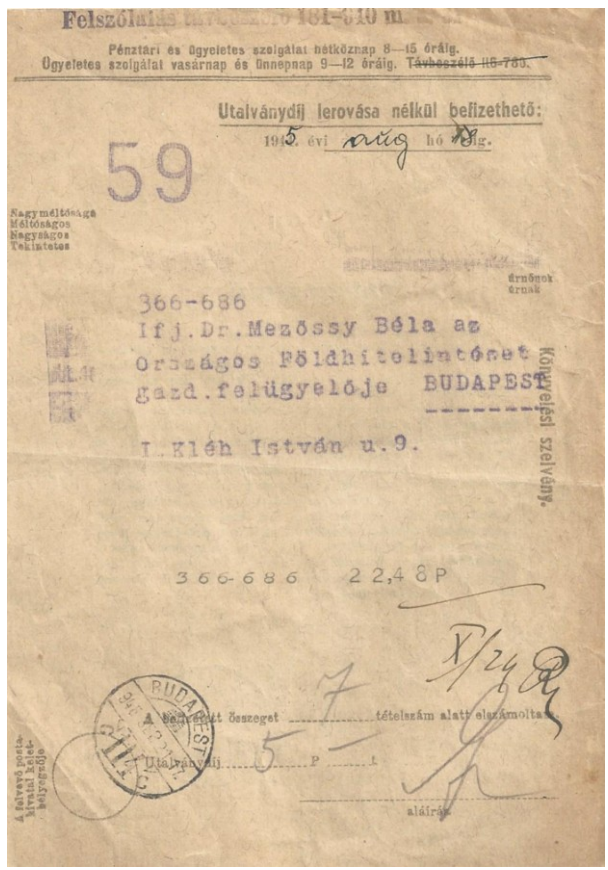
Akkoriban Rákosszentmihály még nem tartozott Budapesthez, csak 1950-ben került a főváros közigazgatásához. Így egy onnan feladott levelezőlap „vidéki” bérmentesítést jelentett. A következő ábrán egy ajánlott 18 filléres levelezőlap szerepel 3-színű kiegészítő bérmentesítéssel Rákosszentmihályról Budapestre. A távolsági levelezőlap díja 60 fillér volt, ajánlás vidékre 2 Pengő, összesen 2,60 Pengő.

8. ábra. 1945. május 22-én Rákosszentmihályról feladott ajánlott levelezőlap Budapestre összesen 2,60 Pengő bérmentesítéssel, közte egy 2 Pengős bélyeggel

A következőkben egy érdekességet tudok bemutatni. Egy nagyobb tétel telefonszámla-befizetési lap került annakidején, a 60-as években a filatéliai piacra, ha bélyeges kiegészítő frankatúra volt rajta. A lapon megadott határidőig a számla díjmentesen befizethető volt. Ha azonban azt elmulasztották, akkor 5 Pengő utalványdíjat kellett még befizetni. Általában a II. Provizórium kiadás 5P/8 fill. Rákóczy bélyegét találjuk rajtuk, de nagyon ritkán előfordult az 5 Pengős Hadvezérek bélyeg is, felülnyomás nélkül, mint nagy-nagy ritkaság.

Ezt a befizetési lapot a Postaigazgatóság (szétlőtt) épületében működő 114-es hivatalnál adták fel, 1945. szeptember 21-én (gyakorlatilag ez már a 3-dik inflációs periódushoz tartozik), a Széll Kálmán téren. Ott, az Igazgatóság épületében lehetett az 5 Pengős bélyeg, ha nem is nagy mennyiségben, a 3-dik tarifa idejében felhasználva.

9a. ábra. 1945. szeptember 21-én befizetett 5 Pengő utalványdíj egy telefonszámla befizetési lapon a budapesti 114-es postahivatalból (előoldal)

Tájékoztató.

A számla két elválasztott részből áll.

A jobboldal a könyvelési szelvény, amelyen az előfizető neve és a címe, továbbá az állomás száma és a fizetendő összeg van feltüntetve. Ez a könyvelési szelvény az összeg befizetésekor a postahivatalban marad.

A baloldali részen az összes esedékes díjak fel vannak sorolva. Tehát a ténylegesen folytatott s az esetleg a kötelező számból hiányzó helyi beszélgetések száma és díja, az alapdíj, stb., stb. Ezen az oldalon igazolja a postahivatal a befizetett összeg átvételét. Ez a lap postai befizetés esetében nyugtaként szerepel s ezért megőrzése ajánlatos.

A különböző díjtételek megjelölésére egy, illetőleg két betűből álló jelek szolgálnak, a lap felső részén lévő »Jelmagyarázat« szerint. Az előfizető javára eső összegek piros színnel vannak feltüntetve. A dűlt hatszámjegyű szám a kapcsolási számot jelenti. Ugyancsak dűlt, egy- vagy kétjegyű számmal van feltüntetve a kötelező számból hiányzó beszélgetések száma is.

9b. ábra. A lap hátoldala az 5 Pengős bélyeggel

Még egy Budapest 114-es hivatalból származó ajánlott levelem van az 5 Pengős bélyeggel, de kissé csúnyácska, így nem mutatom be.

Mielőtt átmennénk a Dunántúlra, egy-két rendhagyó gondolat.

Véleményem szerint az 5 Pengős bélyegeket 1944 decemberében már nem küldték szét a budapesti postahivataloknak, hanem a nyugati fuvar után a nehéz helyzet miatt zár alá vették. Mint első bélyegkiadás a felszabadulás után 1945. május 1-én a FELSZABADULÁS sor jelent meg. Nézzük meg a felülnyomott alapbélyegeket: ezek 1 fillértől 1 Pengőig szerepelnek! Se 2 Pengős, se 5 Pengős nem került felülnyomásra! Ez a két érték akkor még nem ment be a Posta vérkeringésébe, hanem valahol elzárva lehetett. Feltűnő ugyanis, hogy míg a Dunántúlon aránylag bőven találunk 5 Pengős bélyegfelhasználásokat, - még kis faluban is (pl. Beled – ld. lejjebb) - addig Budapestről csak pár darab létezik.

2.4. A 2 ÉS 5 PENGŐS BÉLYEGEK FELHASZNÁLÁSA A DUNÁNTÚLON (1945. június – október)

De hogyan jutottak el a bélyegek az ostrom küszöbén álló Budapestről a Dunántúlra? Vasúti összeköttetés akkoriban már nem volt. Néhány vonal még működött, de ezek is az improvizációból éltek. Mint fent gyanítottam, a Budapesti Postaigazgatóság egy gépkocsis kisebb bizottságot indíthatott útba 1944. december 5-10. körül az újonnan megjelent 2 bélyeggel a málhájukban. A cél az volt, hogy a még meg nem szállt városokban, településeken a bélyegeket otthagyva, egészen a határig eljussanak. Ezt a megbízást végrehajtották. A fellelhető anyag eloszlása mutatja az útvonalukat, melyet a címben megadtam. Az érdekes csak az, hogy minél közelebb érünk a határhoz, annál sűrűbb a felhasználás. A soproni előfordulás a leggyakoribb!

A virtuális útvonalunkon a bélyegszállítmány első állomása Székesfehérvár (10a ábra.) Innen

találjuk a Dunántúlon található 5 Pengős bélyegek első (földrajzi értelemben vett) példányát. Ezzel a küldeménnyel kezdem a ritka levelek, lapok, szállítólevelek bemutatását.

A Postatakarékpénztárnak küldött ajánlott levél egy különlegesség. E borítékban postacsekkeket küldtek a központnak, és mint a benyomott szövegből látjuk, az díjmentesen volt feladható. Ezt a borítékot viszont ajánlva adta fel az óvatos feladó, ezért az akkori tarifa szerint (1945.07.02 és 1945.09.15. között) 5 Pengőt kellett fizetni, melyet egy 5 Pengős bélyeggel róttak le, létrehozva így egy ilyen érdekes küldeményt. Ajánlott ragjegy akkoriban Fehérváron viszont nem volt, így egy másik nyomtatványpapírból tákoltak össze egy ragjegy-provizóriumot.

10. ábra. 1945. augusztus 7-én Székesfehérvárról Budapestre feladott „csekk-boríték" ajánlott levél, amely ajánlási díját egy 5 Pengős bélyeggel rótták le

Innen egy hatalmas ívet csinálunk Dél felé. Hogy innen hogyan kerültek a bélyegek Pécsre, az megmagyarázhatatlan. Valószínűleg Fehérvárról a posta újra beindulása után. Pécs már 1944. november 29.-én elesett!

10a ábra. Dunántuli virtuális autóútunk állomásai. Felhasználás a piros kerettel jelölt helyekről ismert.

Az alábbi szép céges levél a 2.-ik inflációs tarifa szerint 3 Pengős bérmentesítéssel, piros helyi cenzúrabélyegzővel ment Budapestre, közönséges levélként.

11. ábra. 1945. augusztus 8-án Pécsről Budapestre küldött távolsági 20 grammos levél a 2. inflációs tarifának megfelelően 1+2 = 3 Pengővel bérmentesítve

Majd egy akkoriban ritka képeslapot találtam Pécsváradról. A lapon Pécsvárad provizórikus bélyegzőjét láthatjuk.

12. ábra. 1945. július 12-én Pécsváradról Budapestre küldött levelezőlap a 2. inflációs tarifának megfelelően 2 Pengővel bérmentesítve, provizórikus gumibélyegzővel érvénytelenítve

A következő felhasználási hely Sárvár, melynek főleg cukorgyára volt akkoriban nevezetes.

13. ábra. 1945. augusztus 20-án Felsőpatyról Szegedre küldött levelezőlap a 2. inflációs tarifának megfelelően 2 Pengővel bérmentesítve, provizórikus gumibélyegzővel érvénytelenítve. A lap névértékét elhanyagolták.

Egy ottani alkalmazott a postahivatalban megvásárolt lapot odahaza, Felsőpatyon (ma Rábapaty, Sárvártól 5 km-re északra) megírva azt a helyi postahivatalban 1945. augusztus 20-a után adta fel. Ez derül ki a szövegből, a provizórikus postai bélyegző dátuma sajnos nem olvasható.

Még egy sárvári felhasználású küldeményt találtam. A kézbesítési bizonyítványt Csényén (Sárvártól kb. 5 km-re keletre) írták alá 1945. szeptember 18-án, és másnap továbbították Zalaegerszeg felé. A 3. inflációs tarifa szerint nyomtatványként kezelték, ezért 2 Pengős bélyeggel látták el. A nyomtatványon lévő „Hivatalból Díj átalányozva“ nyomatot nem vették figyelembe. Még egy további hasonló küldemény van még gyűjteményemben, 1945. október 11-i dátummal.

14. ábra. 1945. szeptember 19-én Sárvárról Zalaegerszegre küldött kézbesítési bizonyítvány a 3. inflációs tarifa nyomtatványának megfelelően 2 Pengővel bérmentesítve.

Sárvártól 24-km-re van Szombathely, a következő állomásunk a virtuális autóúton.

Az itteni felhasználások nagyon érdekesek. Kezdjük egy levelezőlappal, amelyet látványosan kiegészítettek a 2-ik inflációs tarifa által megkövetelt 7 Pengőre egy távolsági ajánlott külde-

ményként, többek között egy már 1943 dec. 31-én érvényességét vesztett 1 filléres Templomok bélyeggel, valamint egy 5 Pengőssel. Ezek előfordulása a határ mentén „gyakoribbá“ válik. (Ez azt jelenti, hogy 10 küldeményt ismerek innen.) Látjuk a helyi szovjet-orosz cenzúra bélyegzőjét is.

15. ábra. 1945. augusztus 1-én Szombathelyről Gyöngyösre küldött ajánlott levelezőlap a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 7 Pengő bérmentesítéssel.

Szombathely még egy látványos ritkasággal vár ránk. Egy csomagszállító levélen augusztus 6-án egy 18 Pengős bérmentesítést láthatunk, melyet egy pár és egy szóló darab 5 Pengőssel, valamint a hátoldalon található 10 db 30 filléres Hadvezérek bélyeggel róttak le. Ez volt a 2. tarifánál egy csomag díja 5 kg súlyig a legmagasabb távolsági kategóriában. A 3 db 5 Pengős eddig egyedi darab egy küldeményen.

16. ábra. 1945. augusztus 6-án Szombathelyről Budapestre küldött szállítólevél a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 18 Pengő bérmentesítéssel. (A képen látható 3x5 Pengőn kívül a hátoldalon található még 10 db 30 filléres bélyeg is)

E városból még egy szép levél van gyűjteményemben az 1+2+5 Pengős variációban, de ezt most nem mutatom be, mert lesz egy még szebb is!

A következő állomás Szentgotthárd. Onnan egy a szombathelyihez hasonló levelezőlapot találunk, 7 Pengős bérmentesítéssel, szintén a lila 5 Pengősünkkel. A lap Körmendre ment, provizórikus ajánlási ragjeggyel.

17. ábra. 1945. július 1-én Szentgotthárdról Körmendre küldött ajánlott levelezőlap a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 7 Pengő bérmentesítéssel, provizórikus ajánlási ragjeggyel

A határ mentén északra Sopron városát érjük el. Innen 2 db 8 Pengős bérmentesítést találtam. Mindkettőt be kell mutatni, mert postatörténetileg fontosak.

A Sopron 4-es kis postahivatalból az ajánlott levél Miskolcra ment, ami akkoriban ritka útvonalnak számított, hiszen az összeköttetés kb. fél éven keresztül megszakadt. A levélen a miskolci cenzúrabélyegzőt is láthatjuk. Érdekes, mert ezt a bélyegzőt az ELSÖ világháborúban használták, akkoriban még „KATONAI CENZURA MISKOLCZ“ szöveggel. A pesszimista tisztviselő nem dobta el a bélyegzőt, hanem 27 évig megőrizte, gondolván hátha megint szükség lesz rá. És csakugyan így lett, és csak a „KATONAI“ szót kellett kivésni belőle. Bizonyítva, hogy a pesszimista nem más, mint egy jól informált optimista. A háromszínű, (zöld, barna, lila) felülnyomás nélküli bélyegekkel ellátott levelek nagyon látványosak, de csak nehezen találhatóak, hiszen 1945. június 1-töl az 1. Provizórium bélyegei már forgalomban voltak.

18. ábra. 1945. július 20-án a soproni 4-es postahivatalból Miskolcra küldött ajánlott levél a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 8 Pengő bérmentesítéssel, bianco ragjeggyel, „CENZÚRA MISKOLCZ” bélyegzéssel. A levél 4 nap alatt ért oda.

A leglátványosabb küldeményt erről a területről a következőkben láthatjuk. A szép céges borítékon megint csak a 3 felülnyomás nélküli bélyeget találunk. Noha a levél Sopronból ment, olvashatjuk, hogy a vállalatnak Répcelakon volt a központi gyártelepe. Kérem, jegyezzék meg egy pár percre e helység nevét. A levél a budapesti Postatakarékpénztárnak lett címezve, mint sok más 5 Pengős levél is. Ez a legszebb levél ebből a korszakból, attraktivitásában és nemességében kiemelkedő.

19. ábra. 1945. augusztus 8-án Sopronból Budapestre feladott ajánlott levél a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 8 Pengő bérmentesítéssel. A levél 4 nap alatt ért oda.

Sopron közelében van Nagycenk község, ahol a híres Széchenyi kastély van a helység díszeként. Ebből a hivatalból a postamester nyugatra menekülése alkalmából, mint előírás volt (?) elvitte a bélyegzőt és ajánlási ragjegy sem volt már. Így 1945 júniusában kézírásos érvénytelenítést kellett alkalmazni.

Innen 2 küldeményt ismerek az ominózus 2 Pengős bélyegeinkkel és ritkasági fokuk miatt mindkettőt bemutatom. Az elsőn még a 2. inflációs tarifa szerinti bérmentesítés látható június 25-én Gyulajba, Tolna megyébe menő levelezőlapon, ahol a nagyközség bélyegzőjét a bérmentesítésre eléggé csúnyán ráverték. A kézzel kiegészített ajánlási ragjegy e napon a 140-es sorszámot mutatta. Szeretem ezt a lapot, mivel a hátoldalán a neves történész és nagy filatelista (MAFITT alapítója és első elnöke) Makkai László professzor kézjegyét viseli. A 2,60 Pengő bérmentesítés megfelel az 1. inflációs időszak 60 fillér levelezőlap díjának és a 2 Pengő ajánlási díjnak.

20. ábra. 1945. június 25-én Nagycenkből Gyulajba feladott ajánlott levelezőlap kézírásos érvénytelenítéssel az 1. inflációs tarifának megfelelően összesen 2,60 Pengő bérmentesítéssel.

A következő (csodás), illetve ahogy sajnos a korán elhunyt nagy gyűjtőtársam, Bernáth professzor mondogatta: „parádés" levélen egy négyes csíkot látunk a 2 Pengős bélyegekből, melyhez foghatót még nem láttam. Rajtuk a kézírásos dátum először VII/3, aztán kijavítva VII/4. A bélyegek alatt kézírásos helységmegadás: ***Nagycenk***. A kézírásos ajánlási ragjegyen a 168-as számot látjuk, tehát összehasonlítva a fenti küldeménnyel kb. 2 hét alatt csak 28 ajánlott küldeményt adtak fel a kis faluban. Ezeket a ritka leveleket már vagy 30 éve figyelem a kínálatokban, de ez az első levél egy 4x2 Pengős díjlerovással, amit találtam.

21. ábra. 1945. július 4-én Nagycenkből Budapestre feladott ajánlott levél kézírásos érvénytelenítéssel a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 8 Pengő bérmentesítéssel.

A következő küldeményt Ágfalváról ismerjük. Ez a kis falu Sopron mellett fekszik, az osztrák határ közvetlen közelében. Az 5 Pengős bélyeg itteni előfordulása kész rejtély, és én azzal tudom csak magyarázni, hogy itt hagyta el az autó Magyarországot, Ausztriába menekülve. Más magyarázat erre nincs. A képeslap Sopronból való, Ágfalván feladva Kispestre, a 3.-ik inflációs tarifa szerint. Vidéki lap: 6 Pengő. A kis postahivatalban kevés forgalom volt, azért volt még szeptemberben is készlet az 5 Pengős bélyegből.

22. ábra. 1945. szeptember 23-án Ágfalváról Kispestre feladott levelezőlap a 3. inflációs tarifának megfelelően 6 Pengő bérmentesítéssel.

Végezetül egy-két látszólagos ellentmondást próbálok megmagyarázni. Mit szól a Kedves Olvasó az alábbi küldeményekhez? Például egy expressz-levélhez egy kis faluból, BELED-ből, az ominózus 5 Pengőssel? Vagy egy csomagszállító levélhez egy 5 Pengős párral, ugyanonnan?

Ha megnézzük a térképen, hol van Beled, feltűnik, hogy ez mindössze 8 kilométerre van Répcelaktól (2900 lakós). Ha most megint egy pillantást vetünk az előbbi (19. ábra) szép soproni 1+2+5 Pengős levélre, ott láthatjuk a fejlécben, hogy a Stauffer cég központi gyártelepe Répcelakon volt. Tehát elképzelhető, hogy a soproni iroda juttatta el a bélyegeket a nyár folyamán a kis faluba, amely közelében a gyár működött. Így egy unikális darab jött létre 13 Pengős díjlerovással.

23. ábra. 1945. július 27-én Beledről Budapestre feladott expressz levél a 2. inflációs tarifának megfelelően 13 Pengő bérmentesítéssel. (Levéldíj 3 P, expressz díj: 10 P.)

A másik beledi darab pedig egy csomag szállítólevél egy 5 kg-os csomaghoz, az akkoriban gyakori élelmiszer küldeménnyel, a 3.-ik díjövezetben, 14 Pengős tarifával. Itt is egy 5 Pengős párt látunk, úgy mint a szombathelyi csomagszállítón, így hát ebből már kettőt ismerünk. A 3,5 kg-os kenyér-küldemény 5 napig volt úton, volt rágcsálni való bőven.

24. ábra. 1945. augusztus 4-én Beledről Budapestre feladott csomag szállítólevele a 2. inflációs tarifának megfelelően 14 Pengő bérmentesítéssel.

Ezzel végképp végigjártuk a 2 és 5 Pengős bélyegek Nyugat Magyarországi útját. Érdekes séta volt.

De nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a 2 darabot, melyek Keletről kerültek elő nemrég. Az egyiket bemutatom, mert a bérmentesítése nagyon érdekes. A Balassagyarmati levelezőlapon egy bélyeggyűjtő reklamál, miért nem kap újdonságokat Székely Sándor bélyegkereskedőtől? A 3.-ik inflációs tarifa szerint 6 Pengővel bérmentesített lapon ott látjuk az 5 Pengős bélyeget is, amely ott nem volt használatban. A magyarázat a feladó személyéből lesz érthetővé, a postafőtiszt úr persze Budapestről kapta a bélyegeket levélben.

25. ábra. 1945. október 11-én Balassagyarmatról Budapestre feladott levelezőlap a 3. inflációs tarifának megfelelően összesen 6 Pengő bérmentesítéssel.

Egy másik, a 2. inflációs időszakból Miskolcról származó 2+1 Pengős levelet csak a teljesség kedvéért említem meg. A kelet felé történt bélyegszállításra e levélkén kívül eddig egyéb bizonyíték nem található. És egy fecske nem csinál nyarat. Pedig a levél valódi, még a fent említett miskolci (volt katonai) cenzúrabélyegző is mutatja.

26. ábra. 1945. augusztus 1-én Miskolcról Budapestre feladott távolsági levél a 2. inflációs tarifának megfelelően összesen 3 Pengő bérmentesítéssel.

Kedves Olvasó! E kis munkában igyekeztem bemutatni, hogy az 1944-45-ös időszak mennyi érdekességet tartogat még számunkra. Ha a téma nem is egetverő ritkaságokat tartalmaz, de mégis elgondolkodtató, hogy míg az 1850-1864-es felezésekből több mint 100 levelet ismerünk, melyeket 5 jegyű eurós összegekért forgalmaznak, addig e kis ritkaságokra elég egy 2 jegyű eurós összeg is. Kérem, nézzenek bele az „elfekvő“ anyagokba gyűjteményeikben, talán akad néhány darab ott ezen időkből.

Sok szerencsét! (Folyt. köv!)

(*Külön köszönetemet fejezem ki Czirók Dénesnek és Szücs Károlynak a cikk szerkesztésében nyújtott segítségéért*.)

HÍREK

Sebestyén T. Tamás és a Meseautó

Az Orbán Ferenc ívrekonstrukciós filatéliai hagyatékának egy jelentős része még Orbán Ferenc életében egy Párizsban élő Mafitt tagunkhoz, Sebestyén T. Tamáshoz került, aki azt nagy tisztelettel, szeretettel és hozzáértéssel fejlesztette még sokáig.

Bár kora miatt idővel felhagyott a gyűjtéssel és gyűjteményei arra érdemes jeles hazai gyűjtőkhöz került, de Mafitt tagságát mindvégig megtartotta és évente többször is, rendszeresen, hazajárt Budapestre.

Így sokszor volt alkalmam, néha többedmagammal is egy jó ebéd közben órákat beszélgetni életre szóló elhivatottságot jelentő hobbinkról, a magyar filatéliáról. Erre többnyire kedvenc helyén, a Kárpátia étteremben került sor, amely törzshelye volt, amikor a 90-es években a Magyar Nemzet főszerkesztője volt.

Legutolsó találkozásunkor, 2018 júliusában készültek róla az itt látható képek, amikor kijövet mosolyogva nézegette fiatalkora egyik leghíres filmjének főszereplőjét a „Meseautót”. Sajnos Tamással azóta nem találkoztunk, és sem telefonon, sem e-mailben nem volt elérhető. Így csak remélni tudom, hogy a Philatelicával ezen, feltehetőleg utolsó Magyarországon készült képei eljutnak párizsi lakásukba a fiához, és így talán még esélyünk lesz hírt kapnunk az édesapjáról.

Szücs Károly

In memoriam Gróf László /1933-2020/

Nemrég távozott örökös tagunk emlékét a Magyar Filatéliai Panteon őrzi. Javasoljuk tagjainknak, hogy kegyeletünket ennek meglátogatásával róják le. Az örökségként ránkhagyott, innét kiindulva megismerhető kalandos és tartalmas önéletrajza rendkívül élvezetes és tanulságos, nyitott könyv mindannyiunk számára.

www.mafitt.hu/pantheon

Gróf László a Royal Philatelic Society magyar napján (2014. május 21.) *Fotó: Szücs Károly*

A lap a Mafitt tagjainak ingyenes, a remittendát 1.800 forintos önköltségi áron a MABÉOSZ székház cserenapjain értékesítjük.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (utóbbi 50 alatti példányban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető:

www.mafitt.hu

2014

2015

XXXI. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47.Bélyegmúzeum, Mafitt e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány nyújt támogatást.